

पांदोबा

जून १९८५

चांदीबातील नवलाई

इंदिरा गांधीची प्रतिमा

अमेरिकेत स्थापन झालेल्या विद्यार्थ्यांच्या पुतळ्या प्रमाणे मूर्तीच्या जवळ समुद्रात इंदिरा गांधीचा पुतळा स्थापनाचा एक मोठा प्रयत्न चालू आहे. काही व्योमगतींनी ह्या मोर्चेचा प्रचारक केला आहे.

पद्मास वर्षे आयुष्यावर लक्षण म्हणतारा

उत्तर केंद्रातील भाषिया किरीटवस्त्रा नावाचा पद्मास वर्षांचा एक म्हणतारा रानात जनावरे चारत होता. तेव्हा एक अतिशय भयंकर रागरी म्हण त्याच्यावर हल्ला करून मारला. तेव्हा तो म्हणतारा जरा रेडिअस घाबरला नाही. उलट जवळ येताच तिची शिमे त्याने घट्ट पकडून देवून एक तास तिच्या बरोबर बसत राहिला. यंत्रणे ती म्हण बघावया स्वतःचा जीव वरंक्वळ जंशलात पडून गेली.

अंतराष्ट्रीय बौद्ध प्रदर्शनशाळा

बौद्ध बुद्धाच्या जीवनाचा व उपदेशांचा परिचय करून देणाऱ्या एका महान प्रदर्शन शाळेची स्थापना बुद्धाचे जन्मस्थान 'लाम्बोनी' येथे करण्यात येणार आहे. भारत व नेपाळच्या साहचर्य स्थापन होण्याच्या ह्या जवळ झालेल्या निर्मलांच्या हेतूने भारत तीन कोटी रुपये खर्च करणार आहे.

तुम्हांला माहीत आहे का ?

१. चंद्रमाल सोर्वाच्या दरबारातील शोभा मिळणारा लोक राजकुत कोण होता?
२. प्लायोचे युद्ध केव्हा आणि कोणा मध्ये झाले ?
३. 'मॅट वे ऑफ इंडिया' कोणाच्या

सन्मानार्थ स्थापन झाले ?

४. महाराष्ट्रा प्रत्यक्षता घोड्याचे गाय काय होते ?
५. विरवाने अक्षि प्रांचित प्रजातंत्र राष्ट्र कोणते ?

[जवळचे पान ६४ वर चढवावीत.]

गुरु आणि शिष्य

आजकाल जग्यासाचा भयंकर कटाळा होला. तो नेहमी जग्यासापासून दूर पळायचा प्रयत्न करीत जते. त्यामुळे त्याच्या वरिष्ठांना नेहमी त्याची काळजी वाटे. एकदा त्या गावात एक नविय शिक्षक आला. तेव्हा ज्ञानंदच्या घडीलांनी ज्ञानंदला मरोड घेतले व ते त्या शिक्षकांच्या कडे आले व शिक्षकांना म्हणाले— "गुरुजी, ह्या मुलाला लिहायवाचायला शिकवून एक योग्य माणूस करा !"

"माझ्या जवळ राहून जो एक वर्षे सेवा करेल. तो नवकी शिक्षणात यश प्राप्त करेल. ह्याला माझा घरी सोडून काळजी न करता निघून जा." गुरुजी म्हणाले.

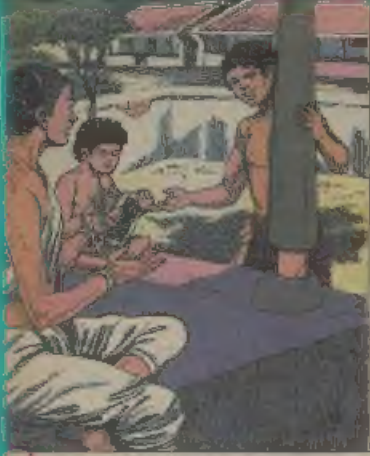
ज्ञानंदला त्याच्या घडीलांनी गुरुजीच्या घरी सोडले. व ते घरी परत आले.

पहिल्या दिवशी गुरुजींनी ज्ञानंद कडून घरातील सर्व कामे करवून घेतली. गुरु-

जींच्या घरी चार कुत्र्या गुरी होती. त्यांना वेळाने जाऊन त्याने चारा चारून जाणले. गोंडा चुपला सोणाच्या सोन्याचा शायल्या. गुरुजींची स्वयंपाकाची मांडी घालली.

ज्ञानंदनी गुरुजींची ही सर्व कामे मना-मासून केली. पहिला दिवस संपताच गुरुजींनी ज्ञानंदला विचारले— "तु ज्ञान दिवसभर कामात असली भग्न होलास. सांग बरे तुला ह्यातील कोणते काम जास्त आवडले. त्या कामाच्या वेळाला मी तुला शिकवेन.

शिक्षणात प्राप्त फल करणाऱ्या जकरी नाही. गुपचुप एका कोपऱ्यात बसून गुरुजींनी सांगितलेले फल एकाचवे. त्यामुळे गुरुजी विचार केला की, ज्ञानंदच्या दृष्टीने मी शिक्षणच त्याला देणे योग्य होईल परंतु ज्ञानंदने स्पष्ट सांगितले— "गुरुजी, मला

शिक्षणापेक्षा कायच केलेले जास्त आश्चर्ये. शिक्षणात मला जास्त रस वाटत नाही.

अकराव्या दिवशी गुरुजी आनंदला आपल्या जवळ बसवत म्हटले-“एक मुला, म्हशी जे शवत खातात त्याचा दुधात बदल होतो. त्यामुळे म्हशीच्या शरिरात तशीच महण घडण्याची शक्ती आहे. अशा प्रकारे मनुष्याला जितके अनुभवाचे ज्ञान होते तेच त्याच्या शिक्षणाच्या रूपाने बदलतात. म्हणून मी ह्या साऱ्या गोष्टी तुला सांगेन. काय तू ऐकशील?”

“गुरुजी, ऐकणे ह्या प्रकाराची मला चोख येते आनंदने अटक्यात सांगितले

आनंदने आनंदला चार दिवस दलदले नंतर बायल्याच्या दिवशी गुरुजींनी आनंदला बोलावले व म्हटले-“आनंद बाळा, तू उडू शकशील. पांथ्यावर चालू शकशील तसले मंत्र मी तुला सांगेन. परंतु ह्याच्या आधी तुला अक्षर ओळख करून घेतली पाहिजे.

आनंदने गुरुजींने सांगितलेले मान्य केले. गुरुजी त्याला अक्षरापासून शिकविण्यास सुरवात केली. परंतु शिकण्याच्या वेळी त्याचे सारे लक्ष घरातील कामांकडेच जात असे. म्हणून बराच वेळ लहून मुद्दा त्याला एकही अक्षर शिकता आले नाही.

त्याच वेळी गुरु एका पांच वर्षाच्या मुलाला घेऊन आनंद जवळ आले व म्हणाले-“बघ ह्या मुलाला पाच वर्षांचा आहे व तू दहा वर्षांचा आहेस. मी ह्याला आज्ञा मणरे शिकवतो. तू मला ह्या कितरी वेळात शिकतो.

तो मुलगा घोड्या वेळातच बरीच अक्षरे शिकला तेन्हा त्या मुलाकडे तिरबून पहात आनंद म्हणाला-“अरे शिकावयास वयाचा काही संबंध येत नाही. तू किततीही सोझ माणूस घेऊन ये. मी त्याला अक्षर-ज्ञान देतो.”

आनंद आपल्या घरी गेला व आपल्या नोकराला बरोबर घेऊन आला. तेव्हा घोड्यावेळातच तो अक्षरे शिकला.

“पाहिलेस ना? शिकावयास मना-पावून आनंद असली पाहिजे. वयाचा त्याच्याशी काही संबंध येत नाही.” गुरुजी म्हणाले.

“ह्या लोकर कीस वर्षांचा आहे. म्हणून त्याला शिकावयास जपल. मी जेन्हां कीस वर्षांचा होईन, तेव्हा शिकेन.

“तर बघ, तू कोणत्यातरी दहा वर्षांच्या मुलाला घेऊन ये. त्याला मी शिकवतो बघ.” गुरुजी म्हणाले.

आनंदने सर्वे गमवात शोधले परंतु त्याला दहा वर्षांचा किंवा शिकलेला मुलगा काही मिळाला नाही. दहा वर्षांचा घनं मुले शिकावयास जात होती.

“इतक्या साऱ्या मुलांमध्ये जर समजले की, तू शिकलेला नाहीस तर अपमानाचीच गोष्ट होईल. म्हणून मन लावून अभ्यास करावयास शिक.” गुरुजी म्हणाले.

मी कोणत्याही गोष्टी करता अपमान झालेलाचा अनुभव केला नाही. एकैकाच्या नशिवाची गोष्ट आहे. सर्व लोक असे म्हणत आपली चेष्टा मस्करी करीत असतात की, आपण खूप बटके आहोत मग काय ह्या गोष्टीचा अपमान समजून आपल्याला काय तसा अनुभव येईल का? कारण तुम्ही तर कधी उंच होऊ शकत नाहीत व मी कधी शिकू शकत नाही. बस हीच एक गोष्ट आहे!”

आनंद म्हणाला. ह्यावर गुरुजी रागावून म्हणाले-“आणि जर तू शिकावयास तयार नसलास तर तुला दररोज दहा फटके लावे लागतील.”

आनंद धावतून गेला तो रोज खूप वेळे-पर्यंत अभ्यास करू लागला. तरी मुद्दा तो एक मुद्दा अक्षर आत्मसात करू शकला नाही.

एकदा गुरुजी रागावून बराच त्याला म्हणाले-“रोज तुला दहा अक्षरे तरी शिकली पाहिजेत. कधी शिकशील तेवढे तुला रोज फटके मिळतील.”

“ह्या तर साक्षात्कार अन्याय आहे!” आनंद म्हणाला.

“कसा? गुरुजींनी संतापाने विचारले.

“शिक्षण ही माझी जबाबदारी आहे. तसेच शिक्षणेची ही तुमची जबाबदारी आहे. जर मी काहीच शिकू शकत नाही. तर याचा अर्थ असा होतो की, तुम्ही गला तोट प्रकारे शिकवू शकत नाही. त्यामुळे हा दोष तुमचा आहे. तर तुम्ही गला शिक्षा देण्याची धमकी देता. मग तुमच्या दोषाला तुम्हाला कोण शिक्षा करणार?” मानवते गळाली. जलट प्रश्न करीत विचारले.

“बाळा, तू माझे कोळे उपचरितेस. तू पर श्रवतःपन्था उषोष्ठा समजून घेऊन नाहीस तर तुला शिक्षण प्राप्त होईल शक्य नाही. पण बाबे राज, मला जर माझा कर्मयोग्या समजून आला तर तो मी नक्की सुधारण्याचा प्रयत्न करेन. मी तुला शिकवू शकत नाही. तू आनंदवान घरी निघून जा.” एकजीनी समजावून सांगत म्हणते.

“माझ्या वडीलांनी तर मला एका वर्षा-
पर्यंत घरी बंद न घेण्याचा हुकूम दिला
आहे.” आतंदने संकोचाने गुठळींना म्हटले.
तु आपल्या वडीलांना सांग की, मी

गुरुजींना त्यांच्या कमलरेतेची कल्पना दिली
मुंबजीदी थोडेंसे जिद्दीनेच त्याला सांगितले.
आनंदे कापल्या बरी निघून गेला. तेव्हा
आनंदेचे वडील पावलेस जात गुरुजींथाला-
ईथले. तेव्हा गुरुजी म्हणाले-“तुमचा मूळगा
शिक्षण सोडून वाकी कोणतेही काम शिक-
लेसे शरी ते तो शिकवू.” ससे म्हणत
गुरुजींनी त्यांना परत पाठवून दिले.

आनंद शिक्षायात अगदीच कच्चा निष्ठाळा.
परंतु गौरी आलीच्या कामात त्याच्या शिक्षण
महत्वाची कमतरता बासकी. तेव्हा ती
गुडजीच्याकडे आला. गुडजी पावले
गले. परंतु ती तेव्हा लगेच लिहीण्यास
वाचनाव्यास सिकला.

“वाहीजेत पो सांगितलेली गोष्ट करी
ठरली. एक तर पांचव्या वर्षी तरी शिक्षण
प्राप्त झाले असते. वाहीतर बिसाव्या वर्षी.”
आमद बघिले कुठून आऊन झुगाला.

“वर, वर जैसे कहैं कब ! तर सग हे
सिद्ध जाके की, तु न निगण्यापादीष भासा
नाही !” गुरुजी संतुष्ट होत म्हणाले.

कांशाचा किल्ला

[६]

सर्वपुरुष आत्म्या काशी मोक्षदाया मंत्र्यानिधी तयारत घुमला. त्यामुळे शिववर्णाचे अंगूठे जलाशयाने साहजे. ऐच्छा ब्रह्मर्षी गुहाहृष्यायोरवर मोक्षदाकार बसून भयप्राप्त बाहेर पडून शत्रुकांम्या बाजूना लढू लागला. महाकाबा शत्रु तैलिवारी रक्षा घेतले. त्यामुळे ब्रह्मवर्षी व मुनातु सोपारी खात्री वहात काणाच्या मदीर उड्या होऊनम्या. छानांवर ।

चित्रमणि वहााराच्या तशीत पोहोचणा
प्रयत्न केला परंतु त्या तदिच्या वेगा
मुळे त्याला तंरगण्या वाचून मार्गच उरला
नाही. पहाडाच्या कंठधावरून त्याला शत्रु
सैनिकांची आरशाओरव व बोलेने स्पष्ट ऐकू
येत होते. परंतु त्याला ह्या गोष्टीचा
उत्तराडा होईना की, मुंबाहून आपल्या-
वरावर नथील उशी मारली का ? तो शत्रु
सैनिकांच्या हाती सांपडला ?

हा सर्व विचार करता करता तो वेगाने
 दौरेच्या प्रवाहाद्वारेवर वाहात जात होता.
 याने पोहायचा खूप प्रयत्न केला. तो
 सडकाला व काही वेळाने तो धुकून
 गेला. शेवटी मरण जवळ आले असे
 समजून त्याने निराशेने आपले दोळे बंद
 करत घेतले.

क्या ? मुझे डोकमान्तर आला होता. चौथी-

धारमी झाली. तेव्हा त्याला स्मरणही राहील नाही की हे भयंकर जंगल कोणाने आहे.

भूक भागल्यावर चंद्रवर्मा येथल्या आपत्तीचा विचार करू लागला. हि तर नशिवाचीच गोष्ट झाली की, भूक्या लांबडीतून तरी घुटका झाली. परंतु ह्या भयंकर जंगलात येऊन पडलो, हा कोणता प्रवेश आहे? इथे मानववस्ती आहे का नाही? हा भाग भूतप्रेत व जंगली स्वापदांचा तर नाही ना! असा धनास विचार करीत करीत चंद्रवर्मा जंगलाला शिरला. तो त्या झाडां जखून दूरपर्वत पोचा. तेवढ्यात भयंकर वादळ आल्याप्रमाणे झाडे हलू लागली व स्वामचून अंगावर कांटा येईल अशा कर्णभेदी कर्कश किकाळ्यांनी आसभत हादरून गेले.

तो आवाज ऐकताच चंद्रवर्मा निश्चल लक्षा राहिला. झाडांच्या फांचा त्याच्या बाजूला झुकून मोठ्या मोठ्याने आवाज करू लागल्या. तो ज्या बाजूला जाई त्या बाजूने त्या फांचा बाजूने कर्कश आवाज करीत त्याचा मार्ग अडवू लागला. ते पहाताच त्याला समजले की, हा भाग कोणत्यातरी जादुगाराचा असावा. आता इथून कसे बाहेर पडावयाचे हाच प्रश्न त्याला भेडसावू लागला. त्याने रागापागेने

मान्यतून तलवार बाहेर काढली व सभोर येथल्या फांचांचे शेंडे संतापाने कापून काढले. त्याच क्षणी कर्कश किकाळी त्याच्या कानावर पडली. मंदर तावडलेच अत्यंत तापलेल्या विस्तवा सारखा तो भाग हापू लागला. त्या भागात जोर जोरात सर्पांचा फुत्कार ऐकू येऊ लागला.

चंद्रवर्मा उभा हादरून गेला. परंतु तरीही त्याने थोडे साहस दाखविण्याचा व्यर्थ प्रयत्न केला. त्याने तलवार हाताच्या मुठीत घट्ट पकडून बसली. व सर्पांच्या फुत्काराच्या बाजूला आपला हात बळविला. जेथून गरम हुवा येत होती तिथे तो बळका. त्याचे पाहिले तो एका झाडाच्या मुळातून एक तिग झोकी असलेला मयंकर

साप सरपटत त्याच्या बाजूनेच येत होता. तो आपल्या जिभा बाहेर काढून फुत्कारत पुढे पुढे येत होता. चंद्रवर्माने मनात विचार करीत तलवार उगारली की प्रसंगे वारा गणित त्याचे तुकडे तुकडे व्हावेत. तेवढ्यात जंगलातून एक भयंकर विकृत ह्मस्यध्वनीच्या बरोबर एक मोठे आवाज त्याला ऐकू आला.

“बाळा, कालसर्पा! तू ह्या मासवाचा मंदार करू नकोस. हा विचारा येथ येऊन पडला आहे. म्हणून तू ह्याला मोठ्या अंगरणाचे मादयागाशी घेऊन ये.”

हे शब्द ऐकताच तो तिन धोकी असलेला काळजर्प धोडपा दूरवरच थांबला. जंगलातून एक तिग झोकी असलेला मयंकर तोल सवे झाले व हालता उभी राहीली.

बाजूला काटेकुटे असलेले रान माजले होते ते दृष्य भयंकर होते. त्याच जाणले की आपण कोणत्यातरी पाण्याच्या बाजूला येऊन पडलो आहोत. त्याला समजले की देवयोगानेच प्रवाहाबरोबर ह्या किनाऱ्याला येऊन पडलो. दुसऱ्याक्षणी त्याला मुडावुकी आढळण लागली तो उठून बसला. त्याने आशेने चोहोर्फे नेबर झाकून पाहिलो पण त्याचा काही मागमूस सुडा लागला नाही. अविश्रमाने त्याला सटकून भूक लागली. तो मोठारच्या मुडापांचा आधार घेत हल्लेळू बाजू लागला. तेथील काही झाडे फळांनी लगदलेली होती. आधीच भुकेला हाजी येतील तितकी फळे तोडून त्याने आधारा

हवा सुद्धा पावली. चंद्रवर्माने भावचर्यागुप्त सजरेने सर्पाकडे पाहिले.

काळसर्पाने आपल्या तिन्ही डोक्यांनी चंद्रवर्माला असा संकेत केला, मी करतो त्याप्रमाणे तू माझे अनुकरण कर. छानतर तो जंगलात निघाता. चंद्रवर्माला दुसरा कोणताच उपाय सुचला नाही. हा प्रवेश कोणो मात्कीकाने आपल्या भुतीत देवता आहे. त्यामुळे त्याला स्वा सर्पाचे अनुकरण करण्या- शिवाय दुसरा मार्ग न ठरला नाही. जर का आपण येथून पळून जाण्याची संधी घेतली तर मरण हे नक्कीच नसा त्याने विचार केला.

चंद्रवर्मा अशा विचार करीत करीत एका हाताने तलवार घट्ट पकडून

ठेवत त्या काळसर्पाच्या पाठीमागे जाऊ लागला. थोड्या दुरवर गेल्यावर एका प्रचंड वृक्षाच्या छाती त्याला एक स्याम्याचे दोके पक्ष व सिद्धाचे शरीर बसलेला एक विचित्र प्राणी दिसला. सगळे त्याच्या समोर जाऊन उभा राहिला व आपल्या तिन्ही डोक्यांनी खाली वळून फुत्कार करू लागला. दुसऱ्या क्षणी तो विचित्र प्राणी बघोमघ दुबंगला ऐसा व त्याने दोन नुकडे होंडून बाजूला जाऊन गटले आणि त्याचा डोके एक घटक्या जवळपासली घर दिवू लागले व घराच्या चौकटीत एक अस्वद म्हातारी बाई बांध्या वसाचो व कमरेत बाकलेली त्याच्या नजरेस पडली.

ते पाहून चंद्रवर्माच्या तोंडून एकही शब्द बाहेर पडला नाही. त्या बाईला पहाताक्षणीच चंद्रवर्माच्या मनात एक शंका आली की, ही बाई सरप अनुष्य आहे का पिशाचीण आहे? तेवढ्यात त्या बाईने आपल्या हातातील काडी तिवदा अघिनीवर हापटली व त्याला घेमाने म्हणू लागली- "काळसर्प, आता तू जाऊ ककतोस!" असे म्हणून ती चंद्रवर्माकडे वळत म्हणाली- "मुला, घराच्या आत ये! मी किती शिवसांगामुच तुझी वाट पहाते आहे!"

चंद्रवर्माने बावचर्याने शक्य होऊन विचारले- "काय? माझी वाट पहात होतीस!"

"होय रे मुला! तुझीच वाट पहात होते. तुला माझी सूप मदत करावयाची आहे. म्हणून मी तुला मदत करणार आहे." ती बाई म्हणाली

त्या गोष्टी ऐकून चंद्रवर्माला समजले की, ही म्हातारी माणुमच आहे व जादु- गारोण आहे.

"मुला कसे माहीत की मी कोण आहे? तुम नाच काय आहे." असे म्हणत चंद्रवर्मा त्या म्हातारीच्या अवळ जाऊ लागला.

माझ साथ कापालिनी आहे. मी तुला कायत्याही प्रकारे आस देणार नाही.

त्यामुळे तू तुझी तलवार म्यासात ठेवलेस तरी चाहेल. आणि जरी कां मला तुला आस बावा नसा विचार आला तरी तुझ्या त्या तलवारीचा काहीही उपयोग होणार नाही. तुला जंगलात प्रवेश करता क्षणीच त्याचा अनुभव आलाच असून तो! पाहण्या बरित त्यामध्याने मी तोंड व जिभ नमलेल्या झाडांकडून बोलून घेतलेले पाहिलेस ना! त्याच झाडांनी तुला दसा अडवला होता." कपालिनी म्हणाली.

चंद्रवर्माला समजले की, आता आपण असह्य ठरली. त्याने ताड्याला जे आपली तलवार म्यासात ठेवली व तिला भेटले- "कापालिनी, मी एक नसा जमाशी आहे की, राज्य व मित्र ह्यांना घातवून देऊन मी

येऊन पडली. मी केव्हाही तुला वास देणार नाही. ह्या वया प्रदेवात मी सुद्धा पुण्या-कडून अशीच आवा करू का?"

"काय मी तुला वास देईन तरी कां? कापालिनी, चंद्रवर्माकडे पहात म्हणाली— "चंद्रवर्मा, मला जेवढे शक्य आहे तेवढी यथारुक्ती मी तुला मदत करेन. परंतु माझ्याकडून मदत घेण्यापूर्वी तुला माझी एक मदत करणे जरूर आहे!"

कापालिनीने चंद्रवर्माचे नाव घेऊन जेव्हा हात मारले तेव्हा चंद्रवर्माचा मनापासून विश्वास वमळा की, अत्र कामधेय तिच्या जवळ खूपच आसत आहे. रमाभुजे आपल्या बाबतीतली सारी माहिती तिच्या आधी

पासूनच माहिती भसावी. वाता जी हे मुळा सांगू शकेल की, ह्या सणी बीरपुर मध्ये काय चालले असेल, व आपला सेनापती धीरमल्ल व मुवाडू झाडणी कोणत्या स्थितीत भसतील!

ह्या सव गोष्टी सगळी योजून विचार-पूर्वक चंद्रवर्मा नियंत्रणामे कापालिनीच्या जवळ गेला. तेव्हा तिने सोड्या भादरने त्याला घराच्या बात नेले. घराच्या भिती-वर अनेक जनावरांची व भाणसांची मुंडकी लटकलेली दिसली. भितीवर एका ठिकाणी एक मोठे भयदाह होते, तेथे एका विचित्र लहनेने तैयार केलेला एका कचिचा गोळा चमकत होता.

कापालिनीने चंद्रवर्माला तो कचिचा गोळा जिथे ठेवलेला होता. त्याच्या सोबा-रच्या बोटकोकडे बोट करून बसण्यास सांगितले व म्हणजे— "चंद्रवर्मा, तू तेथे बस, तू नदीत न बुडता माथल्या दाढेतून वाचून इसपयंत आलास ही भाष्याची गोष्ट आहे. मी जे कार्ये साधावे असे म्हणते ते तुझ्या-कडूनच करून घेणे शक्य आहे. दुसऱ्या कोणाकडून नाही.

चंद्रवर्मा त्या कचिच्या गोळ्यासोबाऱच्या आसनावर बसत म्हणाला— "कापालिनी, ह्या गोळा विचित्र वाटतो आहे. ह्या गोळ्या विपरी मी पूर्वीच काही गोष्टी ऐकल्या

आहेत. काय ह्या गोळ्यात आपल्याला भूत-पक्षिण व वनमान काळच्या गोष्टी विपु शकतात ना?"

चंद्रवर्माचे बोलणे ऐकून कापालिनी दबास घेत म्हणाली— "मुला, चंद्रवर्मा! तुला असे माहित आहे. तसेच ह्या गोळ्यात आपल्याला शालेच्या गोष्टी व होऊन गेलेल्या गोष्टी पहावयास मिळतात. परंतु होणाऱ्या पहावयास मिळाल्या असल्या तर मला निराश होऊन आपणाचे कारणच नव्हते. त्यामुळेच मला एका कठिण अशा कामा कठीण व ते शक्य करून घेण्या-करीता तुम्ही भवत पाहिजे आहे."

"काय ते काम इतके कठीण आहे का?" चंद्रवर्माने तिच्या विचारले.

"हो, हो कठीण असेच आहे. पण असाध्य नाही. घेवून मुमारे शंकर योजने लांब एक शब्द नात्राचा मोर्तिक रहातो. तू त्याच्या घरात जाऊन मी सांगित ती एक गोष्ट घेऊन आणली पाहिजेस. त्या वस्तुमुळे मी एक हुजार वर्षांपर्यंत ताकत व स्वास्थ्य मिळवून आशुषा जणू शकून नाहीतर....!"

कापालिनी आपली बायले पूर्वे करण्या-पूर्वीच उमळून उमळून रडू लागली. व अखले ओघळगारे अशू पुनू लागली. तेव्हा त्या म्हातारी बहून चंद्रवर्माला अपार कणध खलत आला. अश्वम चंद्रवर्माला वंका आली

की, ही जादूगारीण त्याला धोका देऊन त्याला ठार मारेल पण तिचे तिचे सांगितलेले दुःख पाहून ती थंका दूर साजो.

"कापालिनी, मी माझी शक्ति यणाला लावून तुला मदत करेन! परंतु ह्यापूर्वी तू माझे एक छोटे काम केले पाहिजेत. काय तू ह्या कचिच्या गोळ्यात पाहून सांगू शकतेस कां? की ह्या सणी भाबे बीरपुर नगर कोणत्या स्थितीत आहे? आणि माझा सेनापती धीरमल्ल व माझा नोकर मुवाडू जिवंत आहेत का पाहिजे?"

कापालिनी खदखदून हसत उठून वडी राहिली व भितीवर टांगून ठेवलेले एक माचण्याचे लांब हाडक काढून तिने हातात

घेतल व त्या चमकत्या गोल काचेच्या गोळ्या जवळ येऊन उभी राहिली व डोळे मिटून तोंडाने कोणता तरी अन्न पुटपुट लागली. व त्या ह्याडकाने तीन गोळ्याला स्पर्श केली व म्हणाली—“हे नव मुल्ले बोरपुर नगर !”

आगीच्या ज्वाळा चारी बाजूला घडाघड पेटून आकाशाकडे भिडू पहात होत्या. सर्वत्र धुर पसरला होता. नगराच्या सर्व रस्त्यावर लोकां हाहाकार करीत भयश्चर स्थितीत अवलंबून पडून होते. ते दृष्य पाहून चंद्रवर्मा अत्यंत व्याकुळ झाला व जोर जोरात शीतल ह्याने आपले डोळे बंद करून घेत म्हटले—“कापालिनी, बस बंद कर. मी डोळ्यांनी ते दृष्य पाहू शकत नाही.” तेव्हा कापालिनीने पुन्हा ते हावुक त्या गोळ्याला टाकले आणि काय आश्चर्य ते दृष्य क्षणभरात अदृश्य झाले. पुन्हा तिन ती जादूची कांदी त्या गोळ्याला लावली व प्रथम म्हणत म्हटले—“आता गद्दा हा तुला सेनापती घोरमल !”

चंद्रवर्माने मोठ्या आशने डावे तपडले व उत्सुकतेने त्या काचेच्या गोल गोळ्याकडे पाहू लागला. तेव्हा त्या काचेच्या गोळ्यात त्याला भयंकर गद्दा दऱ्याखोऱ्या व नदी नाले दिसले. आपल्या काही सैन्यांसह सेनापती घोरमलला वेगाने दौडत त्या रस्त्याने जात होता त्याला चारी बाजूनी वेढा देत सर्पकतुचे सैमिक त्याच्या जवळ जवळ येत होते. घोरमलाने आपला घोडा थांबविला. व आपल्या साथीदारांना आदेश दिला. नंतर आपली तलवार खचून काढून तो शत्रू सैन्याला तोंड देण्याकरीता वीजेच्या भलीने पुन्हा पळू लागला.

“हे गोष्ट आज सकाळी चडली आहे. ह्यानंतर त्याने काय झाले हे बघायला चांगले नाही !” असे म्हणत कापालिनीने ती जादूची कांदी परत त्या गोळावर टाकविली तत्क्षण ते दृष्य अदृश्य झाले.

चंद्रवर्मा आश्चर्यचकित होऊन त्या अद्भुत काचेच्या गोळ्याकडे पहातच राहिला !

समजुतदारपणा

चित्रमादिरयाने आपला हट्ट सोडला नाही. तो शाहाजबत गेला. प्रेत खांचावर काढून बसले आणि नेहमी प्रभाषे यौन-पणे कथानाच्या विरोधे चालू लावला. तेव्हा मेतात बसलेला मेताळ त्याला म्हणाला—“राजा, तू कोणती इच्छा मनात प्रकट ह्या अर्घ्याराशी हे कष्ट सहन करीत आहेस. परंतु ह्या होणाऱ्या गोष्टीचा काही नरोसा नाही की, तो गोष्ट साध्य होताच तू सरोसरी संतुष्ट होशील. त्याचे उदाहरण म्हणून मी तुला शान्तनवर्मा नावाच्या राजाची गोष्ट सांगतो. लक्ष देऊन ऐक.” असे सांगून वेताळ गोष्ट सांगू लागला. कुतल देशाचा राजा शान्तनवर्मा खूप दयाळू व क्षमाशील होता. त्यामुळे त्याच्या राज्यातील प्रजेला चोर बरोडेकरीांचे भय नव्हते. परंतु निखंभत होणाऱ्या प्रजेपाचा सामना त्यांना करायला लागे. त्यामुळे

प्रजेला संकटे सोसावी लागत वधी जास्त पारवाभुळे विने नष्ट होव, तर कधी पाण्याच्या बुझिदाभुळे दुष्काल पडे. त्यामुळे वेळोवेळी राजा सर्व राज्यातील गावातून फिरून लोकांना पाहीजे ती मदत करे.

एकदा वर्षा ऋतुत कुतल देशातून वहाणारी नदी बळमद हिला पूर आला. त्यामुळे कित्येक गावे पाणीमय होऊन गेली. लोकांचे बरेच नुकसान झाले. तेव्हा राजा शासन बसवून त्यांना काही नोकर व अधिकार्यांना बरोबर घेतले व सो जेथे लोकांना पुरावा पडत आला व ते जेथे भेद झाले तेथे गेला व त्यांना पाहीजे ती मदत केली.

राजा परत जेव्हा राजधानीला येत होता तेव्हा वाटेतील जंगलात त्यांना एक आश्रम दिसला. भौकशी केल्यानंतर त्यांना समजले की तो आश्रम गान्धर्व यांच्या एका मुनींचा आहे व ते योग विघ्न विघ्न तपोव्रतवान् एकतशाली आहेत.

नंतर आश्रम बर्मा राजाने मुनींचे दर्शन घेतले. तेव्हा मुनीने त्यांचे आदराने स्वागत केले व म्हणजे—“राजन् मी असं एकलं की, आपण दानधर धर्माच्या आहूत व जवतेच्या सुखादुःखा शिवाय आपल्याला काही सुचत नाही. तुम्ही त्यांचीच नेहमी चिंता करता. असा राजा पहावयासही मिळत नाही. तुम्ही मला भेटायला आला आहात तेव्हा जर का आपल्या

मनात काही इच्छा असत तर मला सांगा.” राजा विनयाने म्हणाला—“महात्मा, मी जनतेच्या कल्याणाकरीता अनेक योजना ठरवल्या आहेत व त्या तेवढ्या खवर संपत नाहीत. पुर बाधळ पाऊस ह्या नैसर्गिक प्रकोपापासून तर ते थांबवता येत नाही. तरीही त्यामुळे नागरीकांचे अपार नुकसान होते. ते बाधळा कुठल्याही प्रकारे थांबवता येत नाही. तरी कृपया तुम्ही मला काही तरी योग्य मार्ग सांगा.

स्वावर ज्ञानाश्रम मुनी मंदहास्य करीत म्हणाले—“आपली इच्छा तर प्रसांसनीय आहे परंतु कोणतेही काम मनात आणले तर आपा कोटा कोण विचार करायला हवा. तेव्हाच ते कार्य सफल होते. काय

आपल्या जवळ पाहिजे तितके कुशल अधिकारी आहेत का?”

“मुनिवर, माझा राज्यातील अधिकाऱ्यांची दक्षता व शक्ति सामर्थ्य ह्या बद्दल मला जरा देखील शंका नाही. ते राज्यकारभारात मला कोणत्याही कार्यात चांगला सल्ला देऊन सर्वकाराने मला योग्य तेवढी मदत करतात परंतु मला माझा एवढाच हेतू आहे की, मी जनतेकरीता करीत असलेले कार्य लवकरात खबर पूर्ण व्हावे.

मुनी क्षणभर मंद हास्य करीत म्हणाले—“राजा, तर तुला मी एक वपुर्ब शक्ति असलेले बंधू भेट म्हणून देतो. ते बंधू योग्यावर ठेवून जो संकल्प मनात करविल.

जास्त नी जणून पंद्रहा वर्षे तरी जगू शकून तो पर्यंत तुम्ही निश्चितपणे ह्या यंत्राचा उपयोग करू शकता. मी मेल्या-नंतर भाव ही पेट्टी म्हणून एक केशळ लाकडी पेट्टीच म्हणून राहील.

शास्त्रतन्त्राची थोडा वेळ विचार करीत राहीला. नंतर त्यांनी ते यंत्र परत करीत म्हटले—“मुनिवा, मी ह्या यंत्राचा विचार करू शकत नाही. कृपा करून भाव्यावर असंख्य होऊ नका.

मुनीने विस्मयाने पहिले विचारले—“राजा, तू हे कोणत्या कारणांमुळे परत करीत आहेस. तुला हे कमीत कमी पंद्रहा वर्षे तरी वापरता येईल. ह्याच्या मुळे तुला जनतेच्या कल्याणाच्या अनेक गोष्टी सांभळ करून घेता येतील नां!

“महाराजन्, मला सना सरा ह्या यंत्राचा शोध घ्यायला जरी मला लाभ करून देता येत असला तरी भाव्याकळातील होणाऱ्या गोष्टी करीता मलाच विचार करावयास हवा ना! म्हणून मी ह्याचा शिक्का करीत नाही.” राजाने म्हटले.

मुनीने मंदहास्य करीत राजाला आश-वादि दिला व जाण्याची परवानगी दिली. येथवर गोष्ट सांगून वेताळ म्हणाला—“राजा, शास्त्रतन्त्राची खूब लोभो लाढची तर नाहीच पण भोळाभाळाच वाटत आहे.

त्याची पत्तीकामता ऐकून मुनीने आपल्या तपोबलाने तयार केलेले एक यंत्र त्याला भेट रूपे म्हणून देऊ केले. परंतु त्यावरही राजा संतुष्ट झाला नाही. व त्याने हे मुनींना परत करून टाकले. उत्तम भविष्य काळात उत्पन्न होणाऱ्या समस्यांचा उल्लेख करीत त्याने आपल्या भोळ्या स्वभावाचा प्रत्यय दिला. व जनतेच्या करीता करून देणाऱ्या कल्याणकार्याला मनीत राहीला. ह्याचे कारण ह्याची लोभधृती व भोळपणाच आहे मां?” ह्या प्रश्नांची उत्तरे माहीत असून तु विली नाहीस तर परिणाम तुला माहीतच आहे. तुझ्या यंत्राचा शोध शकल होऊन तुझ्याच पायावर कोळू लागतील.

ते एकूत विक्रमादित्य म्हणाला—“शास्त्रतन्त्राची राजाने मुनींच्या कडून मिळणारी यंत्र त्यांना परत करून आपला विवेक वाणीच ह्यांचा प्रत्यय घडवून दिला.

ह्या क्षणी ते स्वतः विचार करून आपल्या अधिकाऱ्यांबरोबर सल्लामसलत करून

काळजापूर्वक राज्याचा राज्यकारभार करीतच आहेत अला वेळेस जर मुनीत कडून मिळालेल्या यंत्राच्या सहाय्याने राजा जर राज्यकारभार करू लागेल तर राज्यातील अधिकाऱ्यांना काही विचार करण्यास सवोच मिळणार नाही पंद्रहा वर्षांत ते आपली सर्व विचार घात घालवून वसतील पंद्रहा वर्षांनंतर यंत्राचा महिशा संपुष्टात आला की, परत त्या सर्वांना विचारवाचित इ क्षमता घातविणे शिक्काप्राप्त पाहिजे. विचार प्रसंगिताच सन्ध्या प्राण्यांची एक महान वांछ समजली जाते. तेव्हा अशा स्थितीत जर यंत्राच्या लोभाला बळी पडून ती त्याच केली तर सध्या स्थितीत त्याचा विचार करणाऱ्या राजाला लोभो व लालसी भोळे म्हणता येणार नाही. हे माझ्या कृष्टीने तरी अर्थत निवेकशिल व समनुत्तर आहेत.”

बस तद्द्वारे राजाचे मोठे भंग होताच वेताळ प्रतापबरोबर अद्वय झाला आणि शत्रूला जाऊन लोबकळू लागला. (कल्पित)

मुख आणि भक्त

एका लंगळा खेळण्या गावात एक गरीब बाहुण रहात होता. त्याच्या बराचसा जमूनच्या पयस एक गरीब लाकूडतोड्या रहात होता.

अचानक लाकूडतोड्याच्या परिस्थितीत खूप मोठा बदल आला. त्याने आपली शोषणी बदलून त्याच्या शेजारीच एक मोठे घर बांधले. व त्याच बरोबर त्याच्या घरातील मुलंबाळे व त्याची बायको चांगले कपडे वापरू लागली.

लाकूडतोड्याच्या त्या बदलत्या परिस्थितीमुळे गरीब बाहुणाचा अत्यंत आश्चर्य बाटू लागले. बाहुणाच्या जयकोत नव-य ला म्हटले- "ह्या लाकूडतोड्याच्या जीवनात जो एकदा बदल पडला आहे त्याची माहीती काढून मी तुम्हाला सांगते."

बाहेर दिवसानंतर त्या बाहुणाचे पतीला म्हटले- "अहो, हा लाकूडतोड्या राज्या

गेल मोठा मोठा श्रीमंतच बनत सादला आहे मी ह्याचा शोध काढला आहे ह्या लाकूडतोड्याच्या बायकोने ती योग्य वळा सांगितली.

काही दिवसांपूर्वी एक दिवस रात्रदिवस पाऊस पडत होता. त्यामुळे लाकूडतोड्या लाकडे तोडायला जंगलात जाऊ शकला नाही त्यामुळे त्याच्याकडे जे काही विल्क करले होते ते सर्व धर्म होऊन गेले त्यानंतर स्वामी पुढे तीन-तीन दिवस उपाशीच रहावे लागले.

एक दिवस रात्री अचानक त्याच्या लोड्याच्या कतारत एक वृत्ति आली गावा जवळून वहाणाच्या नदीच्या काठावर एक जुने पुराण देऊळ आहे. लाकूडत डग रात्री अधारात कुन्हाड घेऊन त्या देवळात घुसला त्याच्या मनोत विचार आला की, हा लाकडाचा देवाची मूर्ती तोडून तरी कांढ

पैसे मिळवत घेतो पण बशी त्यान कुन्हाड उगारली? तुम्ही त्या लाकडाच्या मूर्तीसमूह जाणून बाहेर पडला- "घरे बाढा घोर"

लाकूडतोड्या आपली कुन्हाड सलीन हुबेस दगाऊन उभा राहिला. त्याच क्षणी त्या लाकडाच्या मूर्ती मधून शब्द बाहेर पडले- "तुला भक्त बनव पाहिजे आहे ना? तर तू दर सोमवारी सूर्योदया पूर्वी ह्या नदीत एक नुडी मार तुला तुझ्या हातात एक सोन्याचे नाणे दिसेल."

त्या दिवसानंतर दर सोमवारी तो सोन्याचे एक माण मिळवू लागला, व सोन्या बनला.

बाहुणीने अशा सर्व समाचार आपल्या पतीला सांगितला व म्हटले- "आपल्याला मुद्धा श्रीमंत झाल्या हाच एक सापा उपाय आहे तुम्ही मुद्धा एक कुन्हाड घेऊन जाऊन देवाच्या मूर्तीवर उगारा म्हणजे मध काय आपल्याला मुद्धा दर सोमवारी एक सोन्याचे नाणे मिळत जाईल."

परंतु त्या बाहुणाला निज दिलला सत्ता पसंत पडला नाही त्याने विचार केला की, घनाच्या लंगळ लाकडाच्या देवाच्या मूर्तीवर कुन्हाड उगारण म्हणून फक्त समानच आहे. परंतु त्याने त्यावर खूप गाढ विचार केला. तेव्हा त्याला

स्वतःच्या गरीबीवर तोन काढ तो एक उपाय बरोबर पाटला

त्याच विनयी रात्री तो बाहुण एक कुन्हाड घेऊन त्या देवळात जाऊन पोहोचला. व आपण करीत असलेल्या पापाचा संकोच करीत त्याने देवावर कुन्हाड उगारली. परंतु मूर्ती मधून कोणतेही शब्द बाहेर पडले नाहीत. त्यामुळे बाहुणाला अत्यंत आश्चर्य बाटू लागले. त्यावेळी त्याने कुन्हाड आपल्या हातात मोरात घट्ट पकडून ठेवली व मूर्तीकडे समीप नजरेने पहात त्याने ती उगारली.

त्याच क्षणी एक दिव्याचा उजेड मूर्तीच्या चेहऱ्यावर पडला त्यामुळे त्याला त्या मूर्तीचा चेहरा स्पष्ट दिसू लागला.

मुसऱ्या जणी तो धोऱीन परपर कोपू लागला व बंधुद्वे होत खाली कोसळला

त्याच वेळीस पडता पडता त्या ब्राह्मणाच्या त्वरा मुर्तीतून काही शब्द ऐकू आले—“मुला तू बैकावर भक्ति व विश्वास ठेवणारा आहेस. ते सोडून तू तुझ्या शेजारी रहाणाऱ्या पूर्वी काकूडतोड्या सारख्या व्यवहार करू पहातोस ही सुईपणाने माझ्यावर कुन्हाड चालवेल ह्यात मला जरा दखील काका नव्हती कारण त्याच्या दुष्टीला तर मी केवळ एक काकूडच काही ना! परंतु तू ब्राह्मण बसा मुसलमाना व्यवहार करता करू पहातोस? तुला जसे कसे पाटल की तुझ्या दिकापी जी सक्ति आहे! तपोच त्या काकुडतोड्यामजळ असेल आणि समजून तू जर आज कुन्हाड चालवलीच असतोस तर नक्कीच तुला पापाचा भागिदार व्हावे लागले असते काय तुला माहीत आहे का? की देवाची मुर्ती म्हणजे काय असते? काकुडतोड्याची गोष्ट ह्या जावळीत सर्वदा भिन्न आहे ती तुझ्या

सारखा ज्ञानी व विवेकशाल असत नाही. ब्राह्मण इच्छुहळू शूद्रांवर संत असताना त्याला हे एकु आले

त्यानंतर ती ब्राह्मण ठरून उभा राहोता व त्या मुर्तीला हात जोडून नमस्कार करून तो परत धरी आला त्याच्या बापकोन त्याला बारावच विचारले—“सांग, शेवटी काय झाले? कारण आपला पती कुन्हाड चऊन देवळात गेल्यानंतर तिने सुचकितल्या सत्त्यावद्दल मनातून तिला अयकर पंचताप झाला

ब्राह्मण म्हणावा—‘मी अत्यंत मायवान आहे. कारण देवाच्या तोंडूनच त्याचे बोलणे ऐकते आणि आपल्या गरिबीवर दुःखी होणे बरोबर नाही. कारण त्याला तो देवाचा भिर्षय घेऊनून आपल्याला अन्नदं काय प्राप्त होते त्यावरच समाधान मानून राहिले पाहीजे तशीच सवय आणि आपल्याला समजो पाहिजे

त्याच्या पत्नीने तेच योग्य मानून मान ठेविली व मनोमग संतुष्ट झाली

मुकीवी समजूत

छिन्हाडा नावाच्या गावात सोमशास्त्र नावाचा एक माणूस रहात होता. त्याला जनार्दन नावाचा एकुला एक मुलगा होता. सोमशास्त्र शिष्टाचारी होता तो कसल्या ना कोपल्या गोष्टी करीता आपल्या मुलाला रागावत व शिव्या देतअसे. परंतु जनार्दन न बोल्या बडीलांना उलट उत्तरे न देता मुकाट्याने ऐकून घेत असे. जनार्दन कर्नायोग्य झाला. परंतु कोणीही मनुष्य त्याची आपली मुलगी चावयास तयार नव्हता. शेजार गावी दण्डपाणि नावाचा जनार्दनाचा एक नातेवाईक रहात होता त्याची मुलगी मिनाबी लग्नावेळी झाली. तरी सुद्धा त्यांनी मुली करीता जनार्दनाचे स्पष्ट निवडले नाही

जनार्दनाच्या बहू दण्डपाणिच्या समांतच नाही वर इतर जनेक लोकांच्यात विवेक प्रकारचा तर्क होता तो असा की

जनार्दन ओठा-भाषका नाही परंतु एक नंबरचा भेकड आहे. त्यामुळे बडिलांनी कितोही रागावले शिव्या घातल्या तरी तो ते मुकाट्याने ऐकून घेऊन गप्प बसून रहातो.

एकदा सोमशास्त्राने आपल्या मुलाला जनार्दनाला तासपुढी नावाच्या शेजारच्या गांवी आंबे विकत आणण्या करीता पाठवला. माझ्यापूर्वी बडिलांनी त्याला बजावून सांगितले की आंबे स्वस्त असतील तरच घेऊन ये नाहीतर नको

त्या दिवशी रात्री जनार्दन पन्नास आंब्यांनी भरलेली टोपली घेऊन धरी आला. सोमशास्त्राला जेव्हा समजले की, जनार्दन पन्नास आंब्यांना पन्नास रुपये घेऊन आला तेव्हा त्याला अतिशय संतोष झाला तो रागावणान त्याला म्हणाला—“अरे मुर्खा तुझे डोके वर फिरले फिरले नाही ना! मी तुला सांगितले की आंबे

हस्त अर्थात तरब घेंऊन ये नाहीतर
रिवाज हाताने परत ये तू तर पन्नास
आंब्याला पन्नास गवये विलस. आणि अज
स्वतः चा मुलपन्नास दाखविलास ना! म्हणूनच
कोणत्याही मुलीचा बाप तुझ्या बरोबर
मुलीच लग्न करून देण्यास तयार नाही

जनादेन प्रथमच एवढा खंडा प्रवास
करून बकला होता. तरीही तो शांतपणे
पत्रीलाना म्हणाला-“बाबूजी, कोणत्याही
गांठीची किंमत आपल्या गावात कमी व
दुसऱ्या गावात जास्त असली तरच ती बस्तु
स्वतः आहे म्हणतात ना. तर आपल्या
गावात बिलकुल अजिब नाहीत. तिथे
तामपुरीला पन्नास आंब्याची किंमत

पन्नासहून तरब होती मी घासाधीस
घालून पत्तल पणोना खरेही केल बाट
जवंच पांच रुपये आला घालून पुढे
कमावंत काही आंगणान होना

पण सोपवातर आपल्या मुलाचे दोलण
चकवत चिडून म्हणाला “जे, तुला ह्या
सर्व गोष्टी कोणी विचारल्या होतना

‘पण तुम्ही विचारलत किंवा नाही’
तरी मला सांगितलच पाहिजे ना. ‘तुम्हा
लिब मला रामनाथ सहाय्यक भटल म्हणत
हात को त्यानी पूर्वी आपल्या कडून काही
कड घेतलं हात आपल्या कर्जातील ध्याज
चारशे रुपये त्यांनी माझ्या हातात दिल. असे
म्हणून जनार्दनने ते पैसे वडिलांच्या हातात
ठेवले व म्हटलं- बाबूजी, एक गोष्ट
लक्षात ठेवा ‘ तुम्ही सांगून मला राज जवा
विश्याचकला रामनाथ त्याच कारणान मला
कोणी आपली मुली घाबवासतयार नाही’

त्याच वेळेला त्यांचा नातवाईक दंडपाणि
धराच्या आसुने बाहेर आला त्याला
पह्यांदाच जनादेन आश्चर्यचकित साधा व
म्हणाला-“मामा, तुम्ही कव्हा आलात”

“आता थोड्या वेळा पूर्वी! तुझ्या
बाबूजीनी सांगितल तू काही कामाकरीता
तामपुरीला गेला आहेस

दंडपाणिच्या दोलणचकल जनादेनला
समजले की, आपले वडीलांच्या बरोबर

जायला

शाली संभाषण त्याला माहीत नसावे
म्हणून विधस्त होत जनादेन म्हणाला-
‘आता ज्ञाताच पती व हे मामा! तुम्ही
अघातक आलात! काय विषय आहे?’

‘मी तुम्हा लोकांच्या कानावर खाड्या
मुलीचे लग्न ठरवले की गोष्ट सांगण्याच्या
द्रुत आला होतो दंडपाणि खुदखुद
म्हणाला

अरे, कुणाच्या बरोबर काय?’
तुझ्याच बरोबर!’ दंडपाणि म्हणाला

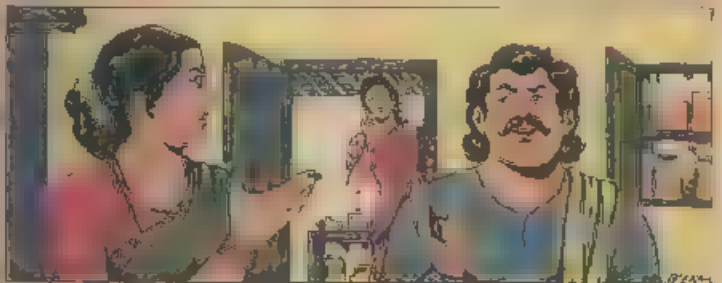
हे उत्तर ऐकून सोमसेलर म्हणाला-
“वण, तुला तर वेतन इंचे करत केळ
होऊन मला परतु जनादेन परंपर्यंत तू ही
गोष्ट माझ्यांना नाही सांगितले. हे काही
बरोबर नाही हो!”

त्या दिवशी रात्री सर्वजणांनी आनंदाने
गप्पागोष्टी करीत जवण केळ दंडपाणिज
आपल्या गावात पोहोचताच आपल्या घरी
बाऊन बायकोला सांगितली, मिनादीचा
विवाह त्यान आनंदाने बरोबर निश्चित
केला आहे त्याच दंडपाणिची बायको

आश्चर्यचकित होत म्हणाली-‘काय हो, तुम्ही
परातून निघतांना एका राबदांनेही माझ्याची
बोलला नाहीत की लग्न पक्के ठरवामला
नात आहे. आणि लग्न ठरवलेत तेही एका
गंधीवादीची ना? तुम्हांला माहीत आहे की,

जव जेवला व्यवहार जव बिलकुल नाही
तेव्हा दंडपाणिचे बायकोला सर्व सांगत
ममनावत म्हटलं-“जव्हा जगपन आव
खरेदी करून घरी परत आला तेव्हा त्याला
माहित झाले की, मी जातल्या सोतीत
बसलो आहे आणि त्याचा जव्हा समजले
की त्याचे वडीलांची हाकले वने संभाषण
तो एकल व्यामृल त्यान एकवम सारखा
सारख करव्याचा मयल केळ तो खूप राम-
बुलदार आहे. तो माझी लागेला जास्तच
वडिलांचा लादर करतो परंतु आज मला
ममनेल की जव्हात पडल तर तो आपल्या
बडिलात बरोबर विरोध पण करू शकतो

हे ऐकताच दंडपाणिच्या बायकोला
विचारास बडला की आपल्या मुलीकरीता
पाहून चांगलं स्थळ कोणते मिळतार

ऋषिचा झाप

ब्रह्मदत्त काशीच्या गादीवर बसला बोधिसत्वांनी एका ब्राह्मण परिवार-मध्ये जन्म घेतला त्याचे वडिल मोक्षवान हिंदे, माणीक ह् रत्नांचा व्यापार करीत होते. त्यांनी बोधिसत्वाचा बोधाच्या साक्षात्वा वर्षांपर्यंत गुप्तकुलात ठेवून शिक्षण देविले

मुहब्बत वाठ्याळेतून घरी आल्यावर नाचिसत्वांच्या बडिलानी मारला भागिलेले- 'बाळा, मी आता नूद हांत चाचले आहे नू आमा एकुलता एक मुनगा बाहेम ह्यामुळ बाजपर्यंत मी जी व्यापार करीत आलो हातो त्याठीक काही महत्वाच्या खुबी तुला सांगणार आहे ?'

बोधिसत्वांनी झापच्या पित्याचे म्हणण माग्य केले मंतर एक दिवस ते झाप लेक काही किमती रत्ने घेऊन व्यापाराला निघाले

अशा प्रकारे दीर्घे अनेक मावे काही हिंदून फिक्कन व्यापला रत्नांचा व्यापार करीत असत वाराणासी येथे येऊन पोहोचले ते जेव्हा पोहोचले तेव्हा नुकताच कान्हाव पडू लागला होता य सवे दिवा अंधारल्या होत्या

बोधिसत्वाच्या घडीलांनी माराक्या दारपाळाकड जाऊन आत जाण्याची परवानगी मागितली

"महाशय, आपण तर दिसवला श्रीमंत व्यापारी वाटता परंतु मला राज्याला तुकूम तोडता मज्जर नाही त्यांचा आदेश आहे मी सुयोग्यता पासून सुयोग्यापर्यंत जगण्याचे वार कोणाकरताही उघडता येणार नाही ' दारपाळने स्थाना सांगितले

आता आपलेकांचा एकच दिवसला पडली की ह्या स्थितीस कुठे जाऊन 'हयन ? साधिसत्वाच्या बडिलानी म्हटले- बाळा,

जाऊ रात्री आपल्या भोजन कुठे मिळेल ' जर जह्मगत जावयास मिळाले असते तर कोणत्यातरी सावाबळीत येवता बाल मसेत."

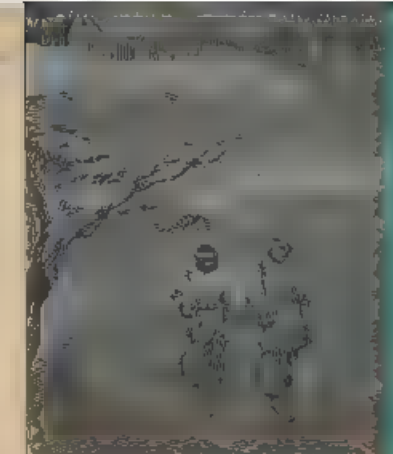
ते ऐकून दारपाळला स्वाभ्यावर दया नाही तो म्हणाला- 'दे परा जर आपल्या-पाची लवयापाकाचा विषा असेल तर ह्या उदाच्या बाजूलाच साक्षी खोपडी जाहे, तेथे तुम्ही जन्म शिजवू शकता"

त्यामुळे ते दोघे झाप-कंक त्या खोपडी-पाची गेले व त्यांनी एका तासाच्या आंत स्वयंपाक तयार केला व जेवण करून घेतले परंतु त्या खोपडीत दोघांच्या करीता श्रीपण्याची व्यवस्था नव्हती

बोधिसत्वांनी दारपाळला उपकार झालेल्या कृतमतेने विचारले-"दादा, आपल्या रात्रीपुरती कुठे झोपण्यास जाणा मिळू शकेल का ?

"हून योड्या दूरकर एक पणवाळा आहे परंतु सर्वेजण असे सांगतात की, तेथे भूते-खेते निवास करतात तरी युद्धा तुम्हाला जर येथे असले तर रात्री तुम्हाला तेथे जाऊन झोपता येईल." दारपाळ म्हणाला.

मूला-खेताच्या बोष्टी निघताच बोधि-सत्वाच्या बडिलानी झूप काळजी वारू जाणाची परंतु मुलांनी बडिलाना घोर देव

म्हटलं वारा तुम्हाला काळजी वाटण्याचे कारण नाही! मी वहा वर्षे कष्ट घेऊन गुप्तकुलात मी विद्या प्राप्त केली आहे त्या पासून तुम्ही तर नेहमीच अपरिचीत राहीलात"

मुलांचे ते बोलले ऐकून बडिलानी झुपच घोर आला, तेव्हा ते दोघे वाहाराच्या सिमे पासच्या वर्षवाळेत येऊन पोहोचले त्यावेळी तेथे कोणीही नव्हते. ते दोघे आत गेले व अंतीचा टेकून ठेवलेल्या लाकडाच्या फळ्यावर झोपले.

त्या पर्वशाळाच्या आत एक नरमांस जाणाचा महा रत्नाव होता. त्याला जेवच जागकी परंतु मुलांनी बडिलाना घोर देव

उग्रवासाची भुक्टी बोधिसत्वाच्या सधोर जवळली तो वाय नाकपुदयांच्या आत नात्यान बोधिसत्वाचे बटीक ओरात चिकले परंतु बोधिसत्वाच्या तोंडून 'चिरंजीव' हा शब्द बाहेर पडला नाही ते पहाताच बोधिसत्वांनी आंगले व त्यांनी वडीलांच्या पाठोवर धापटव 'चिरंजीव' म्हटलं

पळा निराश होऊन परत जावयास निघाला परंतु बोधिसत्वांना त्याला चिडवावे असे वाटलं. म्हणून त्यांनी कपटपाची सुरतळी करून नाकात घातली व बोरात शिकलं

यक्षाच्या मनात पुन्हा जाणा निर्माण झाली की, त्याच्या जवळाचा कोणी चिरंजीव म्हणला नाही की, बोधिसत्वांचा आहार करावयास मिळेल असे समजून तो बोधिसत्वांच्या जवळ जाऊ लागला.

तेमदपात बोधिसत्वांच्या दंडिलांनी 'चिरंजीव' म्हणत त्याच्या जीव्यावर धांपटले. ते पाहून मध्य रात्रने छाळ लावून झाला. त्याला वाटू लागलं की, आपल्या तोंडाचा वास कोणी ओढून घेत आहे. पुन्हा साधार होऊन तो भाळ्यावर चढू लागला ते पाहून बोधिसत्वांनी त्याला हाक मारून यक्षादकव रं!

यक्षान वळून पाहिले तेव्हा बोधिसत्वांच्या मुखमंडला जोबती तेमोमय अकाश

सांदोबा

त्याला दिसला तो पाहून यक्ष भोलीन कांपू लागला व हात जोडत त्याच्या सभोर येऊन उभा राहिला

बोधिसत्वांनी त्याच्याकडे निरुप नजरेने पहात म्हटले- "यक्ष मला माहीत आहे की तू गरबास चक्षण करणारा आहेस. त्यामुळे आमच्या दोघांपैकी एकाला खाऊन घे तुम्ही मुक मागवू शकतास? मग तसे न करता तू असा घुपचुप निघून कां जात आहेस?"

यक्षाने त्यांना यांकरून संभस्कार करीत म्हटले- "हे महातेजस्वी! मला एका ऋषींनी श्राप दिला आहे त्यामुळे मी तुम्हांला खाण्यास असमर्थ झालो

'ऋषीचा काय श्राप आहे? ऋषींनी श्राप दिला आहे कां?' बोधिसत्वांनी विचारलं

मी आजपासून पन्नास वर्षांपूर्वी जगतातून स्वच्छदीपचं विहार करीत होतो जे मनस्य मांसा दृष्टीला पडेल त्याला मी खात होतो. एका तथ्याकडो रात्रीच्या कवणा करीता मला शोपण्यासाठी मी तथिच्या किनारी फिरत राहलो. त्याच वेळेला एका वृक्षावर आलेल एक प्राणूस नदीच्या बाजूला जात असलेला मला हुंटीस पडला मी ते पाहून इतका आनंदीत झालो की रात्रीच्या मीनना करीता आहार मिळाला. एका क्षांते मी

बावोना

त्या माणसानबळ जाऊन पोहोचलो आणि त्याची मानगुट हातात पकडून दाबली. बस दुसऱ्याक्षणी विषाचा आघात झाल्या प्रमाणे मी जमीनीवर धाडकून साडी कांसळलो

छावर बोधिसत्व बद्धास्य करीत म्हणाले- "आपचा भयं अला की, तू कोणी महातपस्व्याचा गळ हातात पकडलास व त्याला आपला खाहार करणार होतलं

"बहानुभाव! खरीखरी तसेच घडणार होते. झाली पडल्या तंतर थोड्यावेळानं बुडोवर आल्यावर मी तहून बसू लागलो. तेव्हा एक काठी व कमण्डलू हातात घेतल्या ऋषिनं वायानं मला परत

नव्हते त्यामुळे तो मुकेन अधमला झालून गेला होता पण त्याला ते शोधे बापलेक विसताच अत्यानंद शाखा व मनात म्हणू लागला की, आज छाप येववारी मिळणार.

परंतु त्या यक्षाला एका ऋषिचा श्राप होता तो असा की, जर कोणी चिकले व त्याच्या पाठीमागचा "चिरंजीव" म्हणत तर तो त्याला खाऊ शकत नसे. शिकव्यावर जर 'चिरंजीव' म्हणणार नाही तर तो त्या माणसास खाईल

त्यामुळे यक्षाने खूप वेळ कोणीतरी विकण्याच्या कार्यान वाट पाहिली परंतु नापसकांपैकी कुणीच चिकले नाही. चवटी काढाऊन यक्षाने बरण्या साळवावळून एक

कायाडळ व रागात मला गण देत म्हणल - अरे दुष्ट पापी! ह्या प्रवेशांत सापसात ठार मारून खाणारा तू काहीस ना? तू अ इतकें अपराध केले आहेस त्याची शिक्षा म्हणून तुला मी मूके करीता तडकडन ठेवतोय! तशी मानस क्षुण कमी विरुध्दात स्थितुन जर मोणी सिल्ल्या व त्याचा साजाराचा "चिरजिव" म्हणाला नाही तर असाणाच तू काळ साकसिध्द ह्यावेला कुतारा काणी नरो मुझ्या वृष्टीस जाणा व तू त्याला सापल्या प्रपन्न केलास तर तू जळून भस्म होऊन जाशील" असा प्रकारे शाय देणा हे कवि निष्ठा गस

यशाची कहाणी ऐकून बोधिसत्त्वाना त्याची क्षुण द्या आली! त्यांनी यशाच्या समजावले की कोण्याही प्राणीमांसाची हिंसा कारण म्हणून पाप आहे. नंतर दुष्टत्वा दिवशी हलाळी बोधिसत्त्व आपल्या मंडिकांना व यशाच्या भरोवर वंळत राजाचे दर्शन करण्याकरीता निघाले.

राजानी सव वृत्तांत ऐकून बोधिसत्त्वाना प्रणाम केली व विनंती केली. महासत्त्वाने तुम्ही अत्यंत सावित्रीमाली आहात आरत्या-भुक्त माझ्या राज्यातील प्रजा पुढे तज्ज्ञात मदवाण्या जावामुन साचली ही आपल्याला विनंती करतो की तुम्ही जामच्या राना पत्तीचे पद म्हणू करा

बोधिसत्त्वानी राजाचे म्हणणे मान्य केल. राजांना अत्यंत आनंद साक्षा त्यांनी बोधिसत्त्वाना नटिलांचा उचित स्वकृपांनी सत्कार केला. नंतर यशाकरीता काय करावे हे बोधिसत्त्वाना विचारल

बोधिसत्त्व म्हणाले. मत्तारात्र, हा गदा हाक्षणी सान्त्विक आहे त्याच्यापासुन अनिण्यांत कोणतीही हानी होऊ शकणार नाही. त्यामुळे त्याला आपल्या अन्नहाळ्या किंवा यज्ञशळ्या अविणती म्हणून तितुल करामे.

राजाने बोधिसत्त्वाच्या सांगण्यानुसार यशाच्या जखम व यज्ञशळ्या अविणारी म्हणून निवडले

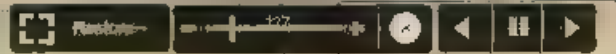

बोधिसत्त्वाना
कावेरी
बोधिसत्त्वानी ज्ञानमण्डल राज्यावर राजा तोडमाणे राज्य करीत होता त्याकाळी मुफदा भबंकर दुष्काळ पडला व देशांतथाकथा केतुन व त्याचा एक बंबही पडला नाही. सर्व नद्या व तळी मृकून गेली. राजा ताना प्रकारचे बघत असू लागली

जनतल हीणार दुख व कष्ट पाहून राजाची रतमिनी वीळत झाली. राजा आपल्याला जीव निरासा या संघर्षी भ्रमन जन्मिलेन मुक्ताळाची काळजी न- लागून राजाने दुकाळ काय सोडवाता हाकरीता पूर्ण विचार केला

तो एका साधारण माणसाच वेप धारम कळत आदल्या स्थानात समज करीत राहोता तरी मुद्दा त्याला कायनाही जालेला उपाय स्पष्ट न हो परंतु इकडे तिकडे हिंडत असतारा श्रमच जे होत पाहिजे त्याने त्याने भन पातळ थ कुळ झाले

त्यानकडून महामुनी अण्णासो मागणं
पुस्तकावर शोधे दिवस तपश्चर्या केली
त्यानंतर आपली तपश्चर्या गुप्त राखून
जवळच्या कण्याशाच्या वगळी गांठो
कण्ठस्थकरीता ते होतार दयाप्रार्थनातुम
बाहेर गाले

महिन उपास जन्म घेऊन बहामण्या
नशिबाने दयाहीना जैन पायधोकड
वाहून नात्याचरीता आगळ्यात खमळून
केला त्याच्या हात दिवाराता राजा
कारणे गमकी दिली मुनिबयाभ्या
आदधाने राजान अनेक मजुरांनार
ह्याप्रति पयशाच्या कह श्रावधाम
सांगितले

जाल किवा काडगु राजाची मोगी
घार करून राजा तपश्चर्याने कुर्वाडुनी
आगळ्या हात उपास केले अण्णासो
राजाच्या मनाकडून जन्म दिवस
नारणावो कनकळीची समर्या सोड
विण्याचा मनोमान निजळ केला

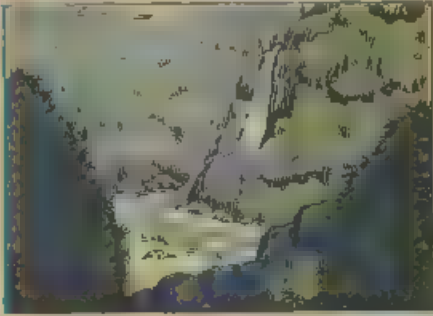
त्यानंतर मजुरी अण्णासो त्यान नारून
वसले त्यानी प्राधेना केनी को नशिब
रूप घारण करणावी श्रवती लवकरान्त
जन्मन आणून बाहेर घाली

त्यानकडून कोडग राजाच राजा कवि
राज्य करीता हाता महामुनी अण्णासो
राजा नशिबाने राजा कानेरना
दिवारात कामाचन प्रकृत गले शशि
होमनन लाहू हि पवेन धरून एक
नशिब उपास हाणार आहे

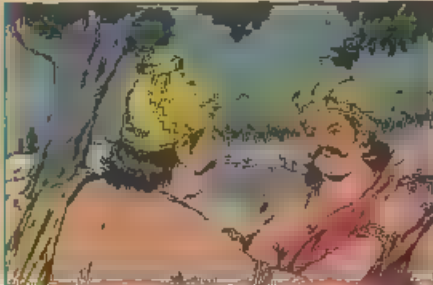
त्यान वेळी त्याच्या आदेशानुसार
मजुरांनी नशिबाने प्रवाहाला चोच
राजाकडे वाहून नेण्याकरीता सोडा
जवळ बांधला व ते कोडग बांधला
रस्ता तयार केला

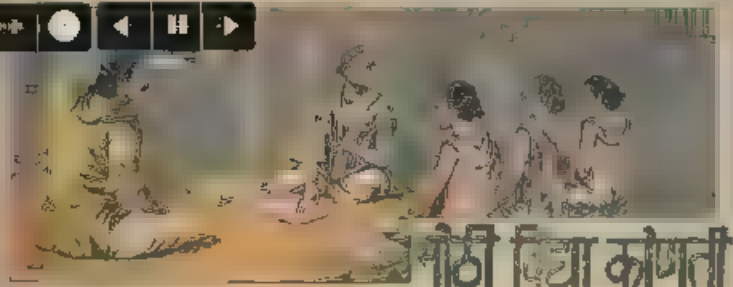

ते संवेतण नदीच्या उगराची सोनय
उत्पत्तीत वाट पाहू लागले ते
पाण्याचा प्रवाह येवया वेगाले नका
छेन वर जलिन व वेगान एवढा जेव्हा
खाऱ्या मधून वहात जाले त्यावेळी
दिशेने वहात जे फे जाणून ते पाहून
राह तापडभातच! असेच वेगान
मार्गगमन होताना

रावा कावला कावेरी नावाची सुंदर
नन्हा होली. अगस्त्य कृषिनी जावण
होताने नहणाच्या ह्या नदीला त्या
कवेचे नाव दिले. जेव्हापासून ही
नदी कावेरी नावाने प्रसिद्ध झाली

असा प्रकार कावेरी नदी शारदाच्या
दोन शाखांना राज्याचे तिन्ही जून
राहिली. कावेरी जावल्या देशातून
आधीच लोकांचे एक जे आहे आणि ती
नदी दक्षिण गंग नावाने संवेतण
जाते

मोठी विद्या कोणती

पूवकालीन गाष्ट काह एकदा एका
काशालील तीन लहान मुल एका मुलकड
मिशन प्राप्त करत पाहता तेना तिपाला
ते व्ह सर्व विद्याशास्त्रातील वहापडोन
ह्या ज्या मुलकाल जी विद्या भविज द्या
तीन मिशनल त्यामुळे तीन मुलांपैकी एकात
ज्येश्ठ भागवाना अभ्यास करण्यास सुरवात
केली सुरवात ज्योतिषशास्त्र व सिसंध्याने
तर्क शास्त्राच्या अभ्यास करण्यास सुरवात
केली त्याचा पाठयक्रम पूर्ण झाला. शब्दी
गुरुनी परिक्षा घेण्याचेच वाक राहिले

अके दिवशी गावातील एक प्रतिष्ठित
माधुर जन्मकुंडली घेतून गुरुपाक्षी आला.
त्याने त्या गुरुना सांगितले की, ही जन्म-
कुंडली असल्या मुलाबरोबर मी माझ्या
मुलांचे लग्न लावून देण्याच्या विचारात
आह पण त्यांनी म्हणजे - "परवय, बाकी
सा वा गांढो शास्त्रास परत आहेन - म्हणून

ही जन्मपत्रिका पाहून ह्या मुलाला शुभ
आहे किवा नाही हे ज्योतिष शांगाने
तरने मी पाह्या मुलीचा विवाह ह्यांच्या
घरोबर लावून देईन

गुरुनी जन्मपत्रिका घेवडून पाहिली व
ती पहात सांगितले - "ह्या मुलाच्या जन्म-
पत्रिकेत विवाह योगाच्या बरोबर इतर
कुणकुणांचा पण सन्ध्यास आहे त्यामुळे
जन्मानंतर काही दिवसांतच हा तरुण आजारी
होईल." तो नागुस काळजीत पडला.

त्यावर गुरुनी विचारले - "तुम्ह ह्या
गुरुमाला कोणता चांगला सल्ला द्याल?"

तर्कशास्त्र जाणवारा मुलगा म्हणाला -
" ज्योतिष जन्मपत्रिकेत कोणत्या ना कोणत्या-
तरी दुष्ट ग्रहांचा योग द्याच तेव्हा इतर
सब लक्षात घेवडी पाहते जोडण्या करिता
अनुकूल असतील तर हा विवाह करून
देवात कोरीच वाढणे नाही

वेदशास्त्री मुलगा म्हणाला "जर मुलगा आजारी पडणार असेल तरी असा कोणता माणूस आहे की तो आजारा होत नाही तेव्हा तय्यार परिस्थितीत उत्तम वेद्याला बोलावून त्यावर इलाज करता येता."

ज्योतिषशास्त्र शिकलेल्या मुलात सांगितले - हिच एक गोष्ट घेऊन होके पिक विण्याची काय जकर आपल्याला भाहीत आहे की त्याला कोणता ग्रह अनुकूल नाही तेव्हा कल्याण्य वेळी त्या वेद्याची वांली केली की झाले. आजार होणारच नाही.

त्यानंतर काही दिवस उलटले गुरूवा गुरूवर काही काळाकरीता गांधी नेहं होवे तेव्हा त्यांचा मुलगा ठावाने कणकणला.

तेव्हा मुलगा पत्नीने आपल्या मुलाला हात लावीत 'ह्या विध्याला म्हटलं- अरे पद्म मुलाचे अय पड्डा कसे तज्जाकारक तापले आहे सांगा काहा काय करावे?'

गारपाणी अगावर जोता म्हणजेतापलेले धारीर भार होईल." असे म्हणत तर्कशास्त्र शिकलेला वडा वेळन सळयावर विद्याला.

ज्योतिषशास्त्र शिकलेला पंचाय उघडून त्यातील तिथी, वार, नक्षत्र आणि ग्रहांची वेगवेगळी ह्यांचा आकड्यात करीत बसला.

वेद्यशास्त्र शिकलेल्या मुलाचा नाडी परिक्षा केली तापाचे निदान करून त्याने यावयक वस्तु आपल्या पेटीतून काढून काढल्या आणि त्या कुटून चावी पावडर तयार केली व ती मुलाच्या ताळात घातली.

त्या दिवशी जेव्हा संज्याकाली गुरूजी गावातून परत आले तेव्हा मुलाची तब्येत सणखणीत बरी झालेली होती.

गुरूजींच्या पत्नीने हा सारा वृत्तांत आपल्या पतीस सांगितला आणि तरल "अहो, वी ज्योतिष शास्त्र व वेद्यक शास्त्र झामुळे होणारे फायदे पाहिल परंतु तर्कशास्त्र काय कामाचे?" आपल्या जवळ ज्यांनी तर्कशास्त्राचा अभ्यास केला आहे मां। तो एक महापुरुष आहे त्याने तापात कणकणलेल्या मुलाला थंड पण्यात मगोळ आळव्यास सांगितले.

ज्योतिष शास्त्र व वेद्यशास्त्र काही विशिष्ट कारणां करीत व उपयोगात येतात परंतु तर्कशास्त्र तहमी उपयोगी पडते मी उद्याव त्याची परीक्षा घेता असे म्हणून त्याने तिला सांगितले की आपण कदा नक्ते वी वापरला जिव्यवर्तीची परीक्षा घेणार आहोत व तिन त्या वेळस आपल्याला कसो नईत करावयाची.

तुमच्या जिवशी सुपारी जेव्हा सर्वजन एकत्र जनावपास वयले तेव्हा साता साला गुरूजी एकदम ओरवून म्हणाले "अरे मुलांनो चुकून मी वडली बराबर एक विद्यारी किता मिळून टाकला रे।" असे म्हणत त्यांनी वेद्युडे पडण्याचे सोम केले.

तेव्हा ज्योतिष व वेद्यशास्त्र जाणणारे उठून बस गहिल त्यांनी जवण वेद केलं व आपल हात पुढून वेद्यात गुरूच्या मारीची परीक्षा करव्यास सुरवात केली. ज्योतिषात आपल पंचांग उघडले व तर्कशास्त्रीने एक सणखर गुरूच्याकडे निरखून पाहिल व पुढां आपल जवण गुरू केल.

त्यावर गुरूजींच्या पत्नीने रागावत विचारले- 'तू तरी कसा दिव्य आहेस गुरूजींनी विद्यारी किता मिळला व ते वेद्युडे पडल आहेत तू त्यांची काळजी केवल्याचे सोडून निश्चयतपण जवण करव्यास सुरवात केलीत.

तार्ह, गुरूजीनो ता विद्यारी किता मिळलेला नाही गुरूजी कायविद्यारी किता मिळायला वेड आहेत का? तो विद्यारी आहे असे मगजक असतांना तो ने कस मिळतील त्यातूनही जर चुकून असा किता सोडून आला तर तो किता ते भूकून टाकतील परंतु मिळणार नाहीत.' तर्कशास्त्री म्हणाला.

ह्यावर गुरूजी जोल उघडत उठून बसले आणि आपल्या पत्नीला म्हणाले 'अय वधत आहेस ना। तर्कशास्त्राचा कसा उपेग होतो ते?'

प्रामातर गुरूजींनी तिन्ही शिष्यांन त्यांचे शिक्षण पूर्ण झाल्यान सांगितले व आपल्या आग्रमातून त्यांना बरी पाठविले.

कोणा बरोबर मैत्री करावी?

अतुली राजकीय वहासंवाचा बचावक वेहुता झाला राजाने त्याच्या फातव्यांक तयार प्रकाची नेमणूक करण्याचा विचार केला. त्यांनी त्या एवा करिता युक्त अशा रामशर्मा कृष्णशर्मा व अनन्तशर्मा अशा तिन व्यक्तीना बोलावले

सर्वात प्रथम राजाने रामशर्मांना बोलावले 'आपल्या योजनांच्या इशारा राजा कीरसेन आणि मरिसेन ह्या दोघांमध्ये अनेक बदलामुलन झाले पाहिले आहे. अशा त्या दोघांनीही आपसाशी मैत्री संघाण्याकरिता कुठोना राहनाकडे पाठविले जाई त्यातील कीरसेन मरिसेनाना काढे व मरिसेन पुढील जाई तेथेच मरिसेन अनेकदा कोणत्याही

बापण मरिसेनानी कीरसेनबाबरीवर मैत्री करताना 'राजशर्माने त्यांना स्वतः दिला

नंतर कृष्णशर्मांना बोलावले व बापण सभारचा प्रश्न त्यांना विचारला होता म्हणून गहायज बापण दुर्गेत असलेल्या मरिसेन राजाबरोबर मैत्री करावी मरिसेनानी राजाबरोबर मैत्री करणे म्हणजे शक्यांनी लोकांच्याबरोबर मैत्री करणारासंगळे आहे राजाने अनन्तशर्मांना बोलावून व त्यांच्या संसारातही दीघारा विधानाच्या उजव विचारला त्यावर अनन्तशर्माने आपल्या विचार सांगत राजाला म्हणले- "महाराज आपण लूज बापण बरोबरही मैत्री करणे बरोबर नाही दुर्गेत मरिसेन बापणही मरिसेनानी पेटून आत्म्याची बोरलेल्या मारण्याकरिता पडविले करील त्यामुळे कीरसेन आपला मजूर बनण्याची दंड वकंधा वाढे

'तरपण मी त्या दोघांमध्ये कशा निरीप राठवू की, त्याने ती दोघे पाह्यावर अगुन होणार नाहीत " राजाने विचारले

"महाराज, ती ह्या दोघी दोघी आहे. आपण कीरसेन राजाच्या दुष्टाका कळव की जर तो मरिसेनच्या राजाबरोबर मैत्री संघावन करेल तर बापण त्या मैत्रीसंगे बराच मैत्री त्याच्या कापण मे त्याच आहेत अशाच प्रकारे राजाच्या दंतविचार बापण निरीप राठवला की त्याचे मरिसेनच्या राजाबरोबर मैत्री बापण बरी वर अनन्त वीरान राजाबरोबर मैत्री करणारा त्याच आहता वस कोणत्याही राजाचे आपल्या बरोबर विवृष्ट होणे शक्य नाही. ह्या प्रकारे राजाने अनन्तशर्मांना आपल्या मैत्री निवृक्त केला

जादुगाराची दरी

चंद्रगिरि आणि मित्रपुर एकमेकांना लागून असताना देश चंद्रगिरी मैला मित्रपुर कितीतरी घटत जवित्याली होता चंद्रगिरीचा राजा सुदमेन ह्याचा बापका मित्रपुरचा राजाच वृत्त होता त्याचमुळे रुद्रमेनला मित्रपुरचा राजाकडून मदत मिळत असे

रुद्रसेन राजाना एक मुलगा व मुलगी अशी दोन अपत्ये होती मुलीचे नाव सुवर्णा होते व मुलाचे सुरेश होते सुवर्णा साळा वर्पाची व सुरेश बोवा धर्पाची होता. न दोघही दिसावयास सूर होत

चंद्रगिरी देशाच्या दक्षिण बाजूला पूर्ण समुद्र होता चंद्रगिरी व मित्रपुराच्या मध्यभागी एक पर्वताची राग मसरकली होती. त्यात नगान्न दगळांच्या होत्या त्यातील एका दरीत कोणत्यादरी पूर्वीच्या अवाग्यात एक मरिसेनाना जावाचा मानिक तेथे रहात

असे त्याच्या बहल असे समजले होते की, तो आपल्याजवळ अनेक अद्भुत शक्ति ठेवत तो, त्यामुळे तो कोणत्याही कोणत्याही स्थापन बदलत असे. माणसांना भाडांत भाडांना प्राण्यांत, प्राण्यांना पक्षांत, त्यामुळे त्या भाटाकड कोणीही मनुष्याशी जाण्यास धजत नसे व कोणत्याही धर्म होत नसे

मरिसेनाना मृत्यु नंतर त्याचा शिष्य विकटशर्मा ह्याने त्या दरीत जाता स्वतःचे वास्तव्य केले होते व तो शहरी घाटातील बसलेल्या मांभामुल ये जा करीत होता तो केव्हा केव्हा राजमहालात राजाचा भेदावयास सुद्धा जात असे. राजाला त्याच्या मंत्र तंत्राबद्दल कल्पित आदर होता त्याला वाटे की, विकटका दुसऱ्याची झाले करणारी मंत्रतंत्र शक्ति माहित आहे त्याच्या बरोबर उगाच कथुन करण बरोबर नाही

काही विशिष्ट समारंभा प्रसंगी राजाची दोन्ही मुलं सुवर्णा व सुरेश मंडवी आपल्या मामाच्या घरी जात असत सधोच ह्या-कपेत ती दोघ मामाच्या घरी मित्रपुरला जाण्यास निघाली

राजा कदनेनानी मुलांना रथातून जाण्यास सांगितले परंतु सुवर्णा व सुरेश दोघांनी घोड्यावरून जाण्यासाठी हट्ट धरला. रथा दोघांना त्या घाटातील सर्व रस्त्यांची साहीती होती. व त्यांना ते सहस्र शीर्ष करण्याची मयंकर शक्ती होती

सुरेश व सुवर्णा बरोबर चार घोडेसवार राजाने अंगरक्षक म्हणून दिले ते सर्वजण सोमवार पक्ष पर्वत हळूहळू जात होते वेळी

वाटेर पडताच त्या दोघांनी घोड्यांना वेगाने पळण्याचा इशारा केला त्यामुळे ते अंगरक्षक स्वरूप पाडीमार्गे राहिले.

सुरेश व सुवर्णा दोघेही त्या पर्वतमय मागात आले. संवर त्यांची घोड्यांना थांबवले व वळून अंगरक्षक यंत्रात का नाही हे पाहिले. परंतु अंगाच वेळ झाला तरी ते चौध घोडेसवार आले नाही ते वाच जिय थांबले होते तो भाग निजून होता. तेथे पहाडाचे मोठ मोठे सुळे वाटेर आले होते तेथे मोठी काळे सुडा होती. ते दोघ पुढ गेले तो त्यांना एक नळन दृष्टीस पडले. तिथे येत्यानंतर दोन रस्ते फुटत होते. एक उजव्या बाजूला जाणारा होता व दुसरा डाव्या बाजूला उगवता मित्रपुरला जाणारा होता. डावा स्वरूप अरुंद व निमुळता होता तो मांत्रिक विकटशर्माच्या दरीच्या बाबून जाणारा होता.

सुरेश व सुवर्णाने आपापले घोडे पळवले तेवढ्यात त्यांना एका मोठ्या तिके साठी-मानून जावाच एकू जाला-“धांदा घोडे” हे बहीणभाऊ आश्चर्य काह कागले त्यांची जावाण काळेत्या दिशेकडे रळण पाहिले, तेव्हा तो विकटशर्मा त्यांच्या समोर येऊन उभा राहिला. सुरेश व सुवर्णांना तो भाजूळ माहीत होता. राजाला भटावयास येताना त्यांना त्याच्या अन्कदा

व हात होते. परंतु त्या दोघांना ठाऊक नव्हते ती एक जादुगार आहे.

“घोड्यावरून उतरून तुम्ही दोघे हा प्रसाद घेऊन जा. तुम्हाचे कल्याण होईल” विकट शर्मा त्यांना म्हणाला

सुवर्णा व सुवरानी दोघेही घोड्यावरून जाऊन उतरले प्रसाद खाण्या बाधी दोघांनी आपले हाततोंड घ्या. असे म्हणत विकट-शर्मने आपल्या जवळील एका काळ कमठमूनून पाणी काढून त्यांना दिले दोघांनी त्यापाण्याने आपले तोंड व हात घुसले नंतर त्या मांत्रिकाने त्या दोघांना मखात घुडवले-त्या केळ्याचे सुकडे दिले. दोघांनी ते सुकडे खाल्ले. आता तुम्ही जा. आपण परत येतू” असे विकट शर्मा त्यांना म्हणाला

त्यानंतर हे दोघे घोड्यावर बसले व त्यांनी घोड्याचा कगाम हाती घेतला व दोघे वेगाने त्या घोड्यांना पळवून नेऊ लागले अर्धा तास गेला सुरेशने घोड्यांचा कगाम खेचत त्याला थांबवले व सुवर्णांना म्हणाला ताई आपण आपला रस्ता चुकलो तर नाही ना ?”

‘मी पण तुला तेच विचारणार होते रे” सुवर्णा चौकले आपली धुण्टी हाकत म्हणाली.

सुवर्णा रस्त्याच्या एका टोकाला एक रुने घर दिसले तिने सुरेशाला ते घर पासवत म्हटले-“सुरेश आपण त्या घराच्या मालकाला विचारण्या की मित्र-पुरला जाणारा बरोबर रस्ता कोणता.

दोपंजरा त्या घराजवळ गेले व तेथील जवळच्या एका बाटाच्या त्यांनी आपले थोडे बायल नदर धरल्या. दहावाय्याची जाडून यांनी वारावर टकटक केले परंतु आवाज आला नाही व दार जापोआप उघडले गेले त्यांनी आत प्रवेश केला नाही तोच पाठीमागचे दार घाडकन बंद झाले त्यांचे बरोबर त्यांना प्रवेशास्य करीत हट्टहट्ट पुढे गेले असल्या विकट पार्श्व दिसला

सुरेश न मुवर्णाक! माझ्यांना घनकाच वसला परंतु त्यांनी तो केव्हाबंद न ते दस्तऐवजाचा प्रयत्न केला मुवर्णा त्या मादुगाराक म्हणाली- 'आम्ही' यांचे

मित्रपुत्रला 'आम्ही' निवले' हे त्या वाटत रस्ता चुकला

ह्याचे उत्तर देण्याकरिता तो मांत्रिक हसत म्हणाला- 'राजकुमारी तू रक्ता चुकून इथ आली माझ्या परतु खरे तर चडगिरीची माझे राणी अन्वयाच्या रस्त्याने चालत आली आम्हा' "

'तुम्हा' एकदा जाड्याल चडगिरीच्या सिंहासनाचा प्रसंग मला अजून मुरेस जारम आहे इ त्याची हाणगरी अंयको राणी बनले 'मुवणा म्हणाली

दसरा काणी चडगिरीचा राजा बनला व त्याने तुझ्या बरोबर विवाह केला तर तूच राणी बनविलेस ना' ' विकट शर्मा म्हणाला

म्हात माझ्या इच्छेला काही संबंध येत नाही? ' मुवर्णा सतरान म्हणाली तुझ्या इच्छा अनिच्छेचा इथ काही उपयोग नाही समजलास' असे म्हणत तो मांत्रिक दाराच्या बाजूला गेला

याच सांग आम्ही आत पलाच ते दार कोणी बंद केले? ' मुरेशान टिचकारले

त्याचा तुझ्याशी काय संबंध? आता येथून तुम्हीला सोबोना बाहेर जाता बंधार नाही! असे म्हणत तो जाडुगार बाहेर गेला व त्याने बरवाजा बंद केला

"आपण दोघेजण त्या दुष्टाचे कंदा बनलो. ' मुरेश म्हणाला मुवर्णा रागात

इतकी आचल त्यांनीच्या पाठीमागचा दरवाजा उघडला गेला बाहेर साठ आवाज हाते त्याच्या मध्यभागात एका झुडवेकोची भगकर मूर्ती होती ती पाहून वर्षा खणभर म्वाळ व परपर कापू लागले

मूर्तीच्या पादांचे दूरवर एक खिडकी विसत होती ते दीप धावत त्या खिडकी पाणी गेल व त्यांनी खिडकीतून टोकावून बाहेर पाहिले बाहेर एक विश्व आकाराचा घुटका पाणुस उभा असल्या दिसले

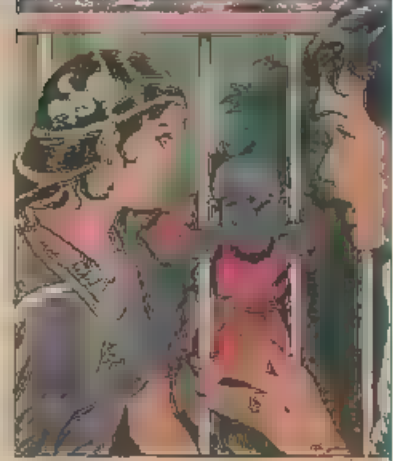
'दार उघड! तुला जे काय बसिस हवे ते आम्ही तुम्हा देऊ' मुरेशाने त्याला बोम पात्रविले

ते घुटका अट्ट हावान म्हणाला ' म्हाची चाखी माझ्या मालकाच्या जवळ आहे पण एक काम करा मला रूप तहान लागली बाहे त्या देवोच्या मूर्तीच्या पाठीमाग एक पाण्याची झारी ठेवले आहे तो तेवढी आणून दे '

मुरेशान ती पाण्याची झारी नंदन त्या ब्रह्मणाच्या हातात दिली त्याने आपली तहान भगवती व म्हटले 'जाता मला तुम हाके कापून पात्राचे आहे!

मुवर्णा बर्बाद होत त्याला विचारले- काय हाके कापायचेय? कसा करीता?

मालक दर्बेल सगुष्ट केले पहात आहेत झालंतर ते मुमच्या बरोबर विवाह

करतील. तू महाराणी बनविल. त्यानेली माज मला विसरून जाऊ नको माझ्या मालकाने मला चडगिरीचा सेनापती करणाचे वचन दिले आहे त्या घुटकाने सांगितले

'अच्छा, तर तू माझे डोके कापणार कोणते काय? असे म्हणत मुरेशाने थोडे जाल अडक होऊ लागले

"होय हो, मीच कापणार, त्हा मूर्तीची मी एकदा दोस सकायांची डोकी कापून चांगला अनुभव आणत येता आहे' तो घुटका म्हणाला

असे विचर, 'तू तर पुष्कळच कष्ट चंदलेस वाम्ही ह्या दरीत आली नसता

तर नू त्या श्रमापसून मुक्त तरी झाला
वसतास सुरेश म्हणाला

बटका विकत हास्य करीत म्हणाला-
'तुम्ही दोघे हथ वाल्याशिवाय कसे
राहोला असतास' माझा मालकाच्या
हातातील लाल कमंडळूतील पाण्यापैच ना'
तुम्ही हात तांब घुतलत? त्या पाण्यापय्ये
मंत्रयुक्ति करलली आहे तो पाण्याचा
स्पर्श जर कोणाच्या डोळ्याला लागला तर
कोणतीही वस्तू उखटी म्हणजे गावी बाजू
उजवी व गावी बाजू विसू लागते म्हणूनच
तुमचा माथे घुक्ला."

"युवराज, ह्या शाळाचा रस पिऊन घाली
तहाच जास्तच वाढ लागली आहे. परत ती

झारी नेचच ठऊन मला पिण्याकरीता
स्वच्छ पाणी मिळून ना?"

त्या नुदक्याच्या बोलण्यामुळे त्या तांब
काचे सर्व रहस्य सुरेशाला माहित झाले तो
त्या क्षुब्धतेच्या जवळ पोहोचला त्याने
त्या देवीच्या दुसऱ्या बाजूला ठेवलेले पाण्याचे
भांडे मऊन त्या नुदक्याच्या हातात दिले.

नुदक्याने त्यातील थोडे पाणी प्याले
नंतर परत ते सुरेशाच्या हातात देत म्हटलं
झातील सर्वपाणी अनाथा प्याल नाही
माहिजे तुमहाक कायामच्या आधी उरलेल्या
पाचमान हात तांब घुतल माहिजे.

सुरेश जवळ ती झारी त्या मुर्तीच्या खाल
ठेवण्यास गेला तेव्हा त्याला दाराबा सटून
ठंबलेले भांड्याचे झाल कमंडळू दृष्टीस
पडले त्यान झटक्यान त्या दारातील पाणी
फेकून दिले व कमंडळूतील पाणी झारीत
ओतले व हॉकीनशी झारी पुढेवत ठऊन दिली.

झानंतर सुरेश मुनगाच्या जवळ गेले
लागला तांब बरेवाचा पावकून उघडून
विकत समी जात आला व त्यात त्या द-
बांचर फसलतरी भस्म टववून दुसऱ्याक्षणी
ते दोघे जण बेखुद हँरऊन झाली जमिनीवर
पडले यात्रिकान सुरेशाला उचलले व त्या
झुडवेचीच्या डाव्या बाजूला नऊन ठेवले
भाषी तो स्वतः उघडल्या बाजूला जाऊन
बसला.

नुदकी भक्तीची पद्धती लक्षात घेता येईल.
मदति प्रथम अ पत्त्या मालकाच्या
मन्या केला. नंतर सुरेशाने ज्या पाण्याने
झार बरली होती त्यातील ५ गो घटक
नुदक्याने आपले हात तांब घेतले.

झानंतर त्यास तळवार उगारली व एका
वापरात एक डोकं छाटून टाकले व जोर-
जोरात जोरत लायला - वा. वा. छान
जाल की मी आमी एकदा जोर बक्याचे
डोकें कापून पांयला अन्भव मिळवला होता
मालक आया मला चढगिरीचा सेनापते
काल पयायला घेतले मला' सुरेशालाच
तमस्कार करत तो बटका म्हणत होता.

लाल कमंडळूतील काणी डोळ्याला
लागल्यामुळे जरी उलट सुलट दिवने तसे
त्याने ती पाणी डोळ्याला लागताच आपल्या
मालकाचे विश्व घमस्तेच डोकें कापून काढले
होते यात्रिकाच्या मृग्ये मुळे त्याने सुरेश व
मुनगांचेच अ भस्म उडवले होते त्याचा प्रभाव
मिळून गेला परंतु सुरेशाने शुद्धीवर येत
झाणीच त्या नुदक्याच्या डोक्यावर वेगाने

प्रहार केला. ती किचलून झाली पडला व
तळकटू त्याचला.

सुरेश व मुनगा त्या यात्रिकाच्या बरासून
बायले बाहेर आले व जाळाझाली बांधलेले
आवापके बोटे सोडून वेळीच त्यावर त्याच
झाले त्यांनी मित्रपुरुषा आपल्या मानाच्या
गांवी जायचे रद्द करून ते आपली राजधानी
चढगिरीकडे निघून आले.

त्याच वेळेस मित्रपुरुषा मरत येणारे त्या
दोघांचे जण रक्तक चपट इकण 'छा छ-
सेनला तांबत होते-''महापण, युवराज व
यात्रिका मित्रपुरुषा ऐकीच लक्ष्मी."

त्यामुळे आपल्या मुलांना पाहून दाराचा
मलंत मानव झाले. त्यांना झालिगन करत
त्यांचे ते मित्रपुरुषा न जाण्याचे काय कारण
ते विचारले

'महाराज, जाम्ही एकादुष्ट यात्रिकाचा
शेवट केला आहे. पण तसे हकिगत जाम्ही
थोड्या वेळाने सांगू बायलाचा प्रथम रूप
तहान लागली आहे त्यादला पाणी पाहिले
असे दाखानी एका तानासुगत म्हटले

बक्षीस

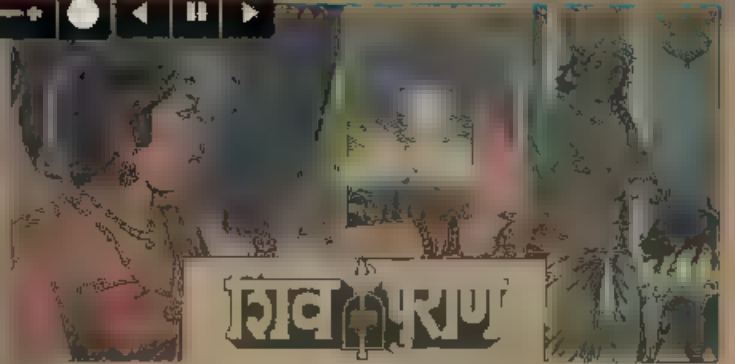
विजयपुर राज्याचा राजा विजयवर्मा राज्य करीत होता त्याचा अन्त्ये शाह विन्यास होता की, तो कोणा कलेला प्रसंगा ऐकून घेत नसत त्यामुळे त्यांनी ह्या गोष्ट मांडण्यासाठीही वर्षी धर्मोदय सभेत बसून भाषितही की, तो व्यक्ति अथवा प्रसंगा कला आपल्यावर केंद्रित करेल. त्याला एक साक्ष घेणे बक्षिस दिले जाईल

गनेक कबी व पवितांनी राजाची दहती करून प्रसंगा केली परंतु राब पणल कुकट गेली एक दिवस एक गरिब साहूग राज्याच्या दरबाराला आला न म्हणता. महाराज की जनेक राजा महाराजांचे उवाच घेतले परंतु त्यात मला थका एकही राजा सांगडला नाही की आपल्या सांगडला तो मलाचो मुला गेलावयास उभून आहे "

हो गोष्ट ऐकून राजा मूढ झाला व त्याने चार गरिब साहूगाला होमर लागे बक्षिस दिले साहूगाला ने घेत घेत म्हणून राजाचा मृतने - "महाराज एक साक्ष कपड्यात ह्या घात रुपरे घेता करून नावीच देशाची व्यवस्था करावी

साहूगाला नाचचे ते उत्तर ऐकून राजाच्या अर्थत राग आला व त्याने विचारले- एक साक्ष कपडे कसेल ? "

आपणच साक्षात दर्बो पिढवली होती राजाचा की कोणते खुप करेल त्याला एक साक्ष घेणे इनाम देणार म्हणून पुन्हा की बेलोचो घडता ऐकून खुश झाला व मला होमर अन्त्ये बक्षिस दिलेन राजाचा समर्थने की तो पण आपली धर्मसा ऐकून खुश झाला आहे त्यामुळे राजाचे बक्षिणासा परत एक साक्ष कपडे बक्षिस देवते

वरगीन स्वीतुलम स्वभावान देवाचा विराध कण्याचा पुत्र मावून घ्यावा याचे त्याला फार दुःख झाले कारण मला पुत्राला विष्णू फार काळ जिवंत राहू देणार नाही नरी कण्यागाला दिलेले वचन मोठ्याची त्याला दृष्ट्या नेहमी म्हणून त्याने प्रार्थनेने स्मरण करून घ्याय लागला

ब्रह्मदेवान दर्शने देऊन ब्रह्मागाला समरण करण घे काशी विजय व भुजाला- मी तुझ्या तपस्येवर सन्मद झाला आहे मग तुला वाटेल ती वर मागून घे

ब्रह्मग म्हणाला 'देवा साक्षातकीला देवाना त्रिकुंल असा पुत्र ह्यामाह तिला तसा पुत्र मिळाला हो माझी इच्छा आहे

ब्रह्मदेवान ती वर दिला आणि अंतर्धान पावले ब्रह्मागाला चरो परत आत्मावर बाळकोळा तिया इच्छा पूर्ण होईल हे सांगितले त्यानंतर त्याची वरगी वरागी परोदर झाली व नऊ महिन लोकांचा वरगिनी होती एक मुलगा जन्मला त्या बरोबर शिव पृथ्वी हाथरली चतु दिवसाना वरगा पटल्याने स्वप्न दिवू लागले वाळले जाली आणि सात पाठांमुळा सकट मिळालेन पडू लागली हे सवे प्रलय काळाची चतु समजून त्रिलोक घे बळग गेला

वखान व इराणीन आपल्या मुलाच नाव तांक नवले आणि त्याचे सव काद कीतुक प्रवू लागला तांक दिवस दिवस वाढत गेला आणि त्याला पांड्याच दिवसात

पुर्वतकार देह लाभला बरवा! एक दिवस आपल्या लाडक्या मुलांला आणि म्हणाली - वाढतायवा! तु ब्रह्मदेवाकडून त्रिलोक त्रिकण्यासाठी वरप्राप्त करव घे

तारक ब्रह्मांडाचे स्मरण करू लागली म्हणजे घोर लावणीपल त्याच्या अंगालून उभाळा येऊ लागू वाजराण असे बाण लागल की ती अस्मा ईशान्यावाच वारणाच ती लक्ष्मी अकार इकार वाहुन सर्व देव व ऋषी भूत ब्रह्मदेवाचे धर्म देव व ऋषी देवाधिपत ते वागून राहिले ती लक्ष्मी वर करून त्रिलोकाचे राज्य करावे

ब्रह्मदेव मरुत्तलसह तारकाला दर्शन देऊन म्हणाली - ब्रह्मदेवाची ही इच्छा

तेपत्रचथवन प्रमळ आहे पाहिले तें बर मागून घे

तारक शत्रुदेवाला प्रणाम करून म्हणाली - देवा! मला त्रिलोक त्रिकण्यास गंधा घईल वसा वर श्रेण्यांची कृपा करावी लक्षाक्षया पाटी इतमलत्या मुलांलावाय दुसऱ्या कोणाच्याही हाती मरण यणार नाही असा दुसरा एक वर यावा

ब्रह्मदेवान दाखी वर दिले आणि वृक्षाकां प्रेरणेत देऊ

तारक आपली राजधानी निर्माण वगैरे वध धर्तून पोझाचला आणि ब्रह्मदेवाकडून दाखी वर मिळाले ते मानेला व गदबद घुकावाय यांना सांगून म्हणाली - "गुरुवर्य जाणा त्रिलोक जलकण्यास प्रारंभ करवया साठी एक समुद्रचे भूवया

शुक्राचार्यांनी शुचिबिंदूला पृथ्वीवर तारक चतुरंग सेना वरून दिग्गजाला भिद्यला त्याने भयान स्वर्गध्वज चालू ईर्ष्या आणि देवसेने जलाला नव नव रत्न लक्ष्मी नित्य त्याक वध व धाड सांगून घेतले व धि यक्षलाव ते स्वर्ग धाड असे तेहेत अष्ट दिग्गज नव नव रत्न लक्ष्मी त्यांचे कडून अंगार खेदण वसूल करून आपल्या राजते सोला परत आले

एक दिवशी तारक त्याच्या दशावतारांला तारकाने त्यांचे सर्व प्रकारे आवाज

कृत आणि ते व आहुत करा उभा राहून म्हणाला हे देवदेवी घी आपल्या आणि वीरान दिग्गजाला केला आहे पृथ काय करावे आता करावी "

तारक म्हणाला - हे तारका! तु ब्रह्म देवाकडून वर मिळवून दिग्गजाला करू शकलास यात भाडेसे काय आहे? तुला पराभव करण्याची शक्ति देखील कोणाच्या अंगात नाही ही देखील त्या ब्रह्मदेवाची कृपा आहे फक्त शक्राच्या पाटी जन्माला झालेलास तुझा वध करू शकल असा वर तू स्वतःच मागने घेतला आहेस तेव्हा केवळ याहुन तू वेकुठावर ग्वाही करावीस अस तारक वाटते

कळीच्या नाखेने ती मळाला देताच तारक वेकुठावर चालून गेला ब्रह्मदेवाचा वर त्याला मिळाला अपत्याचे विच्छेदा माहीत होते त्याचा वध करणे आपल्याला शक्य नाही हे ओळखून त्याने सामान्यचारात गाढ चालून तारकाला परतवले

तिवट हिरवान शंकराने पर्वतीच्या सेवेत उभून घप्पाक कबूल झाल्यामुळे लुप झाला म्हणून तो पार्वतीला व तिच्या सखीत बसलेला वरून शंकर तारकचा करीत होता तेथे जाला व शंकराला म्हणाला प्रमा माझ्या या अबाध

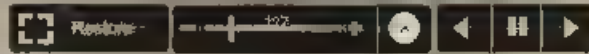

क्षमा करावी " त्या नंतर पार्वतीला शंकराची सेवा कर्ष करवयाची हे ऐनकात सशया वून सांगितले आणि ती पलोबाराबर घरी परतली

त्या दिवसापासून पार्वती दररोज सकाळी वून द्वारपार्वती शंकराच्या सेवेत हजर राहू लागली त्याला लग्नाचारी पुत, पळ न पाणि आणून ठरी आणि पारी परत मऊन तित काय केले ते आईवाडिल ना सांगू लागली

शोणितपूरला परत पोहोचताच तारकाला मूर्ध्ना एकदा स्वर्गावर चालून गेला आणि ब्रह्मदेवा मिहासनावर असून देवाकडून आपली सेवा करवलागला ती क्षिपासकावा

इकल म्हणाली - ब्रह्मदेवाची ही इच्छा तारकाने त्यांचे सर्व प्रकारे आवाज

राज्यात राज्य करू दे ते तुम्हा मांडणीक
आहेत त्यांच्याशी वैर का ?

तारकाने ब्रह्मदेवाच्या गुप्तप्रमाण
राज्य झाल्या परत कोण आणि मॉर्गन
पूरला ऐकून तेचुनच त्रिकोणावर राज्य
करून लागला तो दरोराज शंकराची
आराधना करू लागला

इंद्राला स्वभावे राज्य असा नरनेने गमला
परत मिळाले पण हे तारकामुखाच्या गुप्त
प्रमाणाले हे राज्य त्याच्या मजाल मजल सोन
हणून गान एक दिवशी ब्राह्मण गुरू
बुद्धपती यांना ज्ञानाचे लोकांवर सत्ता
बनला म्हणाला मुळपर्यंत भोविनीकाचा
अधिपतीं अमुन ही मांडया डोळावर सत्ता
तारकामुखाचा जेवण आहे हे राजा असला
वाहत लाहू हा अपमान गिळून म विही
दिवस ब्रह्मदेवाचे ? त्याच्या मरण बालक
दरे आपल्याला मांडून नाही अस
काय आहे तरी तारकामुखाच्या वधाचा
काही तरी त्याच्या गुप्तविषयाची हरा
करावी

ब्रह्मगति म्हणाला पाह्यामने या
पावणीत ब्रह्मदेवाचा बालक वण बरोबर
होईल कारण त्याच्याच गुप्त तारकामुखा
कमला व त्याच्याकडून मिळालेल्या स
मजालीमुळे तो अखंड त्रिकोण त्रिक
शकला

ब्रह्मगतीच्या सत्त्या प्रमाणे मने ब्रह्म
वैचान्त गुप्त व तारकामुखा वष हमा होईल
या विषयी त्याचा दुसरा प्रमाण

ब्रह्मदेव म्हणाला - बाबा रे शंकराच्या
पाठी जन्मल्या व्यक्तीवर ज कोणत्याही
हानी त्याला मरण नाही सोच त्याला तसा
वर दिवा आहे सती मरण पावल्यावर
शंकराला वैराग्य आले तो नपवची करू
लागला असोनेच ब्रह्मगतीच्या पाठी जन्म
जतना जाण शंकराचाच आपला पती
मानव सेवा करीत आहे तुम्ही शंकराच
पत पावतीकड व इष्ट होईल अन काही
हरी कन शंकराचा आणि त्या दीवाचा
विवाह होऊ शकण्या शिवपार्वतीच्या पाठी
जन्मलेला मलगा तारकामुखाचा अथ करू
शकिल " असा मजला देऊन ब्रह्मदेवाचा
इश्टिकाचा निरोप दिले

ब्रह्मदेवाच्या तारकामुखाच्या मरणाने
इष्टक कल्ल्यामज्ज देव व देवता खर बाल
दित काढ्या त्या गुप्त ते स्वभावाकान्त
परतल व त्यानी कामदेवाला बालांजल
पाठवले कामदेव पंताच इन्द्राने त्याचा
शोभ्य रूपाने आदर सत्कार केला व
त्याला विद्वान्मादर वसभ्यास मांगितल व
म्हणून मन्मथा तारकाने ब्रह्मदेवाकडून
वर प्राप्त करून त्याने तिन्ही लाकावर
विजय मिळवला आहे आणि आता शंकराने

मुल्लत जाऊन तो देव व कृष्णता त्रास देऊन
त्याच्या यज्ञात व तपस्वयत विघ्न आणत
लाहू मी तिन्ही लाकावर राज्य करत आहे
परंतु मी माझ्यावरही अधिकार गाजवत
आहे त्याने मरण करू ईश्वराच्या
अशापासून लाकल्या व्यक्तीच्या द्वारा शक्य
आहे शंकर केलास पर तपस्व्या करीत
आहेत व पावती त्याची सेवा करीत आहे
पावती जेव्हा शंकराची सेवा करीत असत
तेव्हा तुम्ही शंकराच्या मनात तिच्याबद्दल
पाहू उत्पन्न करवा

इंद्राने म्हणजे एकून मन्मथ मयभीत
हाला व विवाह अवस्थेत म्हणाला-
" शंकराच्या सर्वांत पावतीबद्दल सेवे उत्पन्न

कारण ग्राम देऊ लागला आणि श्रुति
मुताब्या यज्ञात विघ्न आणू लागला

तेव्हा इंद्राला गुड करून देव व कृष्ण
ब्रह्मदेवाकड गेल व म्हणाला- " ब्रह्मदेवा
आपण तारकाला वरदान दिल आणि त्याने
त्रिकोणाचा दाहि ब्राह्मण करून भांडल
आहे तेव्हा ब्रह्मदेवान तारकाकड जाऊन
त्याला समजावून सांगितले की त्रिकोण
त्रिकोणाचे कोण पुढे झाले आहे पण इंद्रावर
विशेषिकांचा वर गुप्त विघ्नला लक्ष्मण
तेव्हा गुप्त विघ्नाने तारका आकर्षा राब
भासल्याचा शक्यता म्हणून ब्रह्मदेवातच
गुप्त व गुप्त्या साक्षात्कावे हित आहे इंद्राला
व इंद्रा विष्णूलाकांना त्यांच्या त्यांच्या

करणे मला शक्य तरी आहे का? शंकर महान तपस्वी व क्रीडी आहे. जर का त्याने त्याचा तिसरा डोळा उघडला तर तिन्ही डोळे भस्म होतील.

मन्यमाने उत्तर ऐकून सर्वांनी त्याला म्हटले—“हे तू काय म्हणतो आहेस? ह्या तिन्ही लोकांत असा कोण आहे की, तो तुला नष्ट व हीडेल असा. तुझ्यामुळेच तर मनुष्य आणि मोहमयी होतात. त्यामुळेच तर तूष्णीपा हा जन्म चालू आहे. तुझ्या फुलांच्या बागाने कोणाचीही तपश्चर्या नष्ट होते आणि हे काम तर देवतांचे आहे. तुझ्यामुळे तर जगाचे रक्षण होते. तुझ्या स्वतःला मलमल धारून, वसंत व शुक पिक

ह्याला आपल्या बरोबर घेऊन जा. आम्ही पण बरोबर येऊन तुला मदत करू. तू आपल्या मोहमयी बाण चालवून शंकराला शस्त्रीभूत करून दे.”

देवतांचे बोलणे ऐकून कामदेवाचा आनंद गमनात मावेनासा साक्षा. त्याने शंकरावर आपले मोहपराश बाळून पारंपतीवर त्याने वाकण्ट व्हावे असा निश्चय केला. ह्यानंतर त्याने आपले पांच फुलांचे बाण व वसंतला बरोबर घेऊन लुकाच्या चहानावर वसुन निघाला. शंकर बेलाच्या वनात तपश्चर्या करीत होते. कामदेव तेथे जाऊन एका गुप्त जागेत लपून बसला. व पार्वतीच्या येण्याची वाट पाहू लागला.

कामदेव तेथे प्रवेश करताक्षणीच बेलवृक्षांनी भरलेला वन प्रदेश फुलाफुलांनी भरून शोभयमान झाला. झाडांवर काकोळ व पोपट मैना बसून आनंद कुजल करू लागले. शोबपावेळाने पार्वती आपल्या सखींच्या बरोबर तेथे पोहचली. तिने येताना आपल्या बरोबर फळफुले सुगंधी द्रव्य आणली होती. त्या वनातली शोभा पहाताच ती आश्चर्यचकित झाली. नंतर शंकराजबळ जाली.

शंकराने डोळे उघडून पातंतीकडे पाहिले. पार्वती त्याला आब वेगळीच भासू लायली. परंतु शंकराने त्याचे काम कारण बसले

ह्याचा विचार केला नाही व तो परत तपश्चर्येत मग्न झाला.

पार्वतीने षोडशोपचाराने पुजा केली व नमस्कार करीत घ्यान करीत त्याच्या समोर उभी राहिली. तेव्हा शंकराने परत पार्वतीकडे पाहिले व तिच्याकडे एकटक मोहित होऊन पाहू लागला.

ह्यावर पार्वती तैयून जावयास निघाली. तेव्हा काम देवाने एक-एक करीत पुष्पवाण सोडले. ते त्याच्या हृदयाला लागून पडले. मग त्याच्या चारी बाजूंना त्याच्यावर उपयोग झाला नाही. तेव्हा कामदेवाने आपला पांचवा तिछास्पल बाण शंकरावर नेंव करून मारला. तो शंकराचे हृदय जमखी कळू शकला. त्याने शंकर विचलीत झाला. तो रागाने उठून किचाळू लागला—“कोण-त्या वृष्टाने माझ्यावर फुलाच्या बाणाचा नेव केला.” असे म्हणत कोषाने उठून उभा राहिला व त्याने आपला तीमरा डोळा उघडला. त्यातून सयंकर अग्नी उवाळा बाहेर पडू लागल्या व त्याने सारे वन जळून

खाक झाले. त्याच बरोबर कामदेवसुद्धा जळून राख झाला.

ह्यावर इंद्र व देवांनी शंकराच्याकडे जाऊन त्याला प्रसन्न करून घेत त्याची गुणगान केले. तेव्हा शंकराने आपला तिसरा डोळा बंद केला व सवे क्षणीला परत मापल्यात सामावले. त्यावेळी सत्यवची बायको रतीदेवी हिने शंकराला प्रार्थना करीत म्हटले—“हे भवशिवा, ह्या कामाच्या बाबतीत माझ्या पतीची काहीही चूक नाही. माझ्या पतीला ह्या इंद्र व इंतर देवतांनी प्रेरणा दिली की, जर आपल्या पासून पार्वतीला सयं राहून मुलगा झाला तर तो शास्त्राचा मंदार करेल. त्यामुळे इंद्र व इंतर देवांनी पार्वतीकडे आपण आकृष्ट व्हावे ह्याकरीता माझ्या पतीला आपल्या मनामध्ये नोहू उत्पन्न करण्यास प्रवृत्त केले. त्यामुळे माझ्या अपराधांना क्षमा करून मला पतीची भिक्षा घाला. व आपण पार्वती बरोबर विवाह करून ह्या जगाचे रक्षण करावे?”

सगदार शहराजवळच्या एका छोट्या गावात इस्माईल नावाचा एक खाटीक रहल होता. त्याच्या खाटीक सान्याच्या जवळपास दुसरे खाटीकाचे कोणतेही दुकान नव्हते. त्यामुळे त्यांचा खूप चांगला तेजीत बसो चालला होता.

एक दिवस इस्माईलच्या दुकानात एक म्हातारा माणूस आला. म्हातार्याने इस्माईलला विचारले—“हे बडोबा, मला एक शेर कोषले मांस पाहिजे आहे.”

कोषलेचा पांसा करीता म्हातारे मुना तुम्हाला चांदीचा एक रुपया द्यावा लागेल!” इस्माईल म्हणाला.

म्हातार्याने आपघर्षीने लटपटत विचारले—“काय म्हणाकास? एक शेर मांसाचा चांदीचा एक रुपया पडेल?” “आमच्या देशात शेर चांदीच्या एका रुपयाला एक वकरी सुद्धा आम्ही खरेदी करू शकतो!”

ते ऐकून इस्माईल माराजीनेच म्हणाला—“तुम्हाला जर तेवढी किंमत देणं शक्य नसेल तर तुम्ही माझ्या दुकानातून बाहेर जावे हेच बरे.”

तेव्हा तो म्हातारा गालातल्या गालात हुसत एक चांदीचा रुपया देऊन एक शेर मांस घेऊन निघून गेला.

दुसऱ्या दिवशी परत तो परदेशी म्हातारा आला व भाव न विचारताच एक शेर मांस घेऊन चांगला चमकणारा चांदीचा एक रुपया देऊन जाऊ लागला.

तेव्हा इस्माईलने त्याला दो रुपया परत करीत म्हटले—“बाबा, भाव मांसाची किंमत वाढली आहे. आज एक शेर मांसाचा तुम्हाला दोन रुपये पडतील!”

म्हातारा आज तुम्हाला मंद हुसला व इस्माईलच्या हातात दोन रुपये देत एक शेर मांस घेऊन निघून गेला.

परंतु म्हातार्याने जे चांदीचे तीन हजे दिले होते. ते त्या दिवशी रात्री तीन जाकडाच्या तुकड्यात बदलून गेले.

तिसऱ्या दिवशी जेव्हा तो म्हातारा इस्माईलच्या दुकानात आला. तेव्हा इस्माईलने त्याची मुंडी पकडली व विचारले-“अरे, म्हातार्या तुझी ही हिम्मत! मलाही बनवायचा प्रयत्न करतोस का?”

परंतु म्हातारा बोटाहून विचलीत झाला नाही. उमट त्याला बगकाबत म्हणाला-“मी बनवायचा प्रयत्न केला नाही तुज केन्नात.”

ते ऐकताच इस्माईल दांतजोड लावत त्या म्हातार्याला धडकू लागला. तेव्हा

म्हातारा जोरजोरात किचाळून म्हणाला-
“लोकहो कोणीतरी मला वाचवा, मला वाचवा.”

म्हातार्याचे किचाळून बोलणे ऐकताच रस्त्यावर जाणारे सर्वजण तेथे गोळा झाले.

“हा मृत माणूस बोन दिवस मला सोटी नाणी देऊन भाव्याकडून मांस नेऊन जात होता.” इस्माईलने त्या लोकांना सांगितले.

“सर्वजण लोकहो, ऐका हा मला जे भाणेरडे मांस देत होता. त्या करीता मी चांदीची नाणी देणारा काही मूर्ख नाही. मला समजले होते की, हा बकरोचे मांस सांगून कुण्याचे मांस विकत होता. ही गोष्ट मी तुम्हाला सर्वांना सांगित म्हणून हा मला धूर्त म्हणत होता” म्हातार्याने सांगितले.

तेवढ्यात गर्दीतल्या एका नेत्याची परिक्षा घेण्याचे ठरवले व विचारले-
“काम तू हे शिद्ध करून दाखवू शकतोस का?”

“माझा पूर्ण विकास आहे की, मी ते शिद्ध करू शकतो!” असे म्हणत तो म्हातारा त्या सर्वांना त्या इस्माईलच्या दुकानाच्या पाडीमागे घेऊन गेला. तेथील स्वयं पहाताच सर्वजण आश्चर्याने तोंडात धोटे घालू लागली.

इस्माईलने आपल्या पाडीमागेच्या भांड्या-
रात तेथे बकऱ्या बांधून ठेवल्या होत्या त्या सर्व कुण्याच्यात बदलून गेल्या. ते पाहून इस्माईलचे डोळेच बक्यावले. थोड्या वेळाने स्वतःला सांगतात तो लोकांना सांगू लागला की हा म्हातारा कोणी जादुटोणा करणारा मांत्रिक आहे. परंतु जपानातील लोकांनी त्याला बदलून काढले. तेव्हा त्याला सर्वांनी नेऊन शहरातील शासन येथीरकडे आणले.

अमीरने सर्व गोष्ट ऐकून घेतली व संवापाने त्याला जोरडत म्हटले-“अरे दुष्टा, मला वाटलेच होते माझा स्ववपाकी सुद्धा कित्येक दिवसांपासून तुझ्या दुकानातून मांस विकत पेत होता. मी तुझे तुकडे तुकडे करून टाकेन.” असे म्हणत त्याने आपल्या समोर असलेल्या पोलीसो वाने उलट सुलट करून पाहिली व एक दिवस दवाख घेत म्हणाला-“तुझे वडील जोरदार आहे. तू जो अपराध केला आहेस. त्या करीता मी तुला फांसीची शिक्षा देणार होतो परंतु ह्या शिक्षा पत्रप्रमाणे ते त्याच्या विरुद्ध आहे. असे म्हणत त्याने आपल्या शिष्यांवा बोलवले व हुकूम दिला-“तुम्ही ह्या दुष्टाला घेऊन जाऊन शंभर फटके द्या” नंतर झाला दावा डोळा फोडा आणि नंतर त्याला आपल्या शहरातील सीमेपार फेकून

था.” तुझे घर व दुकान सुद्धा जाजपासून सुकतानाच्या अधीन होणार आहे.”

शिष्यांनी अमीरच्या आदेशानुसार इस्माईलला फटके दिले. नंतर त्याचा दावा डोळा फोडला व त्याला घेऊन जाऊन देशच्या सीमेपार फेकून दिले.

इस्माईल असा विचार करित दुःखी झाला की बह्कार व वनाचा लोभ ह्या मुळेच आपली अशी अवस्था झाली. नंतर तो ते शहर सोडून दुसऱ्या शहरात पोहोचला व तेथे शीक मागून आपले दिवस घालू लागला. एक दिवस त्याच्या मित्रांनी गण्या मारीत असताना त्याला सपनावत म्हटले-“अरे नावा, ह्या शहराच्या

मुलतान शकुनावर जूप विश्वास ठेवतो. कोणी जर काणा असेल तर तो अपशकुन मानून त्याला फटक्याची शिक्षा देतो. त्यातून बरे त्याचा डावा डोळा बांधला असेल तर त्याला फांशीची शिक्षा नक्कीच. तर तू त्याच्या नकरीस न पडविले ह्याची काळजी घे व त्यातून स्वतःला वांचव."

ह्यानंतर एक दिवस इस्माईल ओक मागण्या करीता राजमागविऊन जात होता.

तेव्हा अचानक गडबड गांधळ ऐकू येऊ लागला. काही घोडेस्वार रस्त्यावरील गर्दीला हटवत पुढे पुढे येत होते. चौकशी करीताच इस्माईलला समजले की, त्या रस्त्यात मुलतान जाणार आहे. तेव्हा त्याला इतर भिकाऱ्यांनी सांगितलेली गोष्ट आठवली. त्यामुळे ती घटव्यात समोर विसणाऱ्या वारातून आत घुसला.

दुसऱ्या क्षणी लीम गुंड त्याच्यावर हल्ला करू ओरडू लागले—"अरे, बदमाश आता आमच्या ताबडीतून कसा सुटसोळ! इकडे तीन दिवसांपासून तू आमच्या गेरुजेरीत

आमच्या स्वयंपाक घरातून सर्वे वीज वस्तू पळवून नेत होतास ना!" वसे म्हणत त्या तिघांनी त्याला जूप बंडवून काढले व गल्लीतून बाहेर फेकून दिले.

योड्या वेळाने इस्माईल शुद्धीवर आला व त्याच्या मनात विचार आला की, आता ह्या शहरात रहाणे सोयीस्कर होणार नाही असा विचार करून तो दुसऱ्या शहरात पोहोचला. तेव्हाच मध्ये इस्माईलच्या छोट्या भावाला आपल्या थोरल्या भावाची आत्तली, दुघेर अवस्था समजली.

इस्माईलने आपली सर्वे कहाणी व अनुभव आपल्या छोट्या भावाला सांगितली व तरुला दिला—"अरे, मी माझ्या लोभामुळेच असा संकटाना बळी पडलो. तू सुद्धा माझाच प्रमाणे मांस विकून पैसा कमावला आहेस. परंतु एक गोष्ट लक्षात ठेव. तू कधीही आपल्या मध्ये गर्व व अहंकार ह्यादी दुरुण्यांना जागा देऊ नको. दुसऱ्यांना घोंका देण्याचा प्रयत्न कधीही करू नकोस.

परी आणि प्राणी

रानटी म्हशी

शंभर वर्षांपूर्वी पूर्वे अमेरिकामध्ये पूर्वे व पश्चिमेला जोडणारा एक लांब रेल्वेमार्ग ह्याच्या किर्गोटीचे काम केले गेले. पूर्वे व पश्चिम समुद्र किनाऱ्यांना बहामुकीच्या प्लॅटीनो ह्याचा वांगला उपयोग आला. परंतु ह्या रेल्वेमार्ग तयार करणाऱ्या मनुष्यांच्या खाऱ्या करीता तेथे विजेचे प्रसिद्ध अजनेल्या रानटी म्हशी अगोष्य मात्तल्या गेल्या. ह्या रेल्वेमार्ग तयार करणाऱ्यांचे काम अठरा महिने चालू होते. त्यामध्ये बर्फाची बिल नांवाच्या प्रमुख शिकारीने दररोज सत्तर म्हशींच्या हिशोबाने बारा हजार जंगली म्हशींना ठार सारून टाकले.

नंतर परत रानटी म्हशींच्या बिकट संरक्षणाच्या हेतूने न्यायालय हा गोष्ट नेण्यात आली. म्हणून अमेरिकेस लीम ह्या रानटी म्हशी आणि लीम हात २० हजार रानटी आता स्वेच्छेने संचार करीत आहेत.

भारत देशात धंद्यात तानने संवांघली जाणारी रानटी म्हशींचे फातडे अत्यंत प्राचीन काळी पहाडात रहाणाऱ्या वीक्यांचे तंबू व पोशाक करीता दाखरली जात. ते गांव बाल.

अद्याप मणकट डोकी वसवणाऱ्या ह्या म्हशी प्राचीन काळात चार कोयल्या करीता पक्षाऱ्यापासून तडी नाल्यातून हिंडत पोतत पुढे पुढे जात रहातात. ह्याचा फळात पुढे वर येत थाकता पाठी-मागून काडी म्हैस नंतर त्यांची बळशी जाताने. जर भागांत कोणते संकट आले तर सर्वोत्तम प्रथम नर त्यांना मळा देताने. कोणत्याही काळखंडात युरोप एशिया व उत्तर अमेरिका ह्या राष्ट्रांत इकडून तिकडून रानटी म्हशी संचार करीत होत्या. त्यांमधील ह्या तिन्ही राष्ट्रांचा जोडणार चूकाग होवा. नंतर काही काळामध्ये जलपल होऊन गेल्या. त्यामुळे सर्व तिन्ही भाग वेगवेगळे झाले व रानटी म्हशींचे जाणे वेग वेगळे झाले त्या त्या राष्ट्रा-पुरेचे राहिले.

